

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧОРТКІВСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПІДПРИЄМНИЦТВА І БІЗНЕСУ**

Слободян Володимир Михайлович

**Страхова діяльність в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку
Освітньо-професійна програма
Фінанси, банківська справа та страхування**

Студент групи ФМСчм-21

Слободян В.М.

(підпис)

Науковий керівник

к.е.н., доцент Гончар Г.П.

(підпис)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Основні поняття, функції та принципи страхового ринку

1.2. Види, форми та типи страхових організацій

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

2.1. Оцінка та структура основних показників розвитку страхового ринку України

2.2. Аналіз функціонування страховиків на страховому ринку України

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Проблеми та ризики страхового сектору України крізь призму аналізу сучасних подій

3.2. Основні напрями розвитку страхового ринку України

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Основні поняття, функції та принципи страхового ринку

Потреба українського економічного життя, яке відбувається в умовах воєнного стану, що настав внаслідок війни з росією, яка триває в Україні, вносить ряд коректив щодо функціонування страхового ринку. Необхідність якого полягає у швидкому становленні страхування у повоєнний період, як такого і морського страхування зокрема як способу забезпечення інтересів суб'єктів господарської діяльності в збереженні майна, що належить їм, в умовах, коли комерційне страхування з тих або інших причин є неможливим.

Закон України “Про страхування” дає таке визначення страхуванню: “Страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій), та доходів від розміщення коштів цих фондів” [1]

Страхова діяльність бере свій початок ще з давніх періодів історії людства. Світове існування пов'язане з несподіваними обставинами, які заподіюють знищення майна, гибелі людей або зашкоджують їх здоров'ю. Як зазначено у навчальному посібнику О.Журавки «Ще за часів існування Шумерського царства (близько V тисячоліття до н. е.) люди вбезпечували себе від потенційних торгівельних збитків. У законах вавилонського царя Хаммурапі (XVII ст. до н. е.) вже було передбачено укладання страхової угоди між учасниками торгівельного каравану про відповідальність за збитки, яких міг зазнати будь-який його учасник» [2, с 9].

Таким чином, у людей ще з давніх часів виникла необхідність у створенні страхового захисту від ризиків з якими вони стикаються в процесі життєдіяльності. У зв'язку з чим і виник страховий ринок.

Щодо дефініції «страховий ринок» то існує багато визначень як вітчизняних так і зарубіжних науковців. Деякі з них наведено у таблиці 1.1

Таблиця 1.1

Визначення «страхового ринку»

Автор, джерело	Визначення
Журавка О.С. [3]	страховий ринок – це система соціально-економічних відносин між його суб'єктами (страховики, страхувальники, страхові посередники) щодо здійснення операцій з купівлі-продажу страхових продуктів шляхом укладання страхового договору в процесі задоволення суспільних потреб в страховому захисті, який реалізується через страховий інтерес.
Мочерний С. В. [4]	Страховий ринок – це сукупність організаційно-економічних і відносин економічної власності щодо купівлі-продажу страхових послуг між страховиками, страхувальниками та посередниками
Залєто О. М. [5]	Страховий ринок – сукупність фінансово-економічних відносин, завдяки яким перерозподіляється частина національного доходу та сукупного суспільного продукту шляхом особливого методу утворення страхового фонду грошових ресурсів.
Плиса В. Й. [6]	Страховий ринок – форма організації грошових відносин з формування та розподілу страхового фонду для забезпечення страхового захисту суспільства.
Judy Feldman Anderson, FSA and Robert L. Brown [7]	Страховий ринок - це механізм, за допомогою якого страховики перерозподіляють ризики між собою та іншими фінансовими посередниками
Yu-Luen Ma and Nat Pope [8]	Страховий ринок - це система економічних відносин, що виникають у процесі формування та використання фондів страхування для захисту від небезпеки

Здійснений аналіз наукових джерел, що стосуються проблематики дослідження, дозволяє зробити власне визначення страхового ринку.

Відповідно, страховий ринок – це сукупність учасників, які здійснюють страхову діяльність, та умов, за яких вона здійснюється. Страховий ринок складається з двох основних сегментів: ринку страхових послуг та ринку страхового капіталу. Ринок страхових послуг – це сфера взаємодії між страховиками та страхувальниками, де вони укладають договори страхування на певних умовах. Ринок страхового капіталу – це сфера взаємодії між страховиками та інвесторами, де вони залучають та розміщують фінансові ресурси для забезпечення страхової діяльності.

Посередньо ринок страхових послуг здійснює як загальні (пізнавальна, інтерпретаційна, прогностична, евристична, комунікативна, прикладна, ідеологічна, виховна), так і спеціальні функції (ризикова (компенсаційна), накопичувальна, попереджувальна (превентивна), інвестиційна, контрольна), властиві лише страховій справі.

Страховий ринок здійснює функції. Так Журавка О. С. Вважає, що «страхування відбиває ідею застереження, захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб та безпеки, то, на нашу думку, воно виконує такі основні функції: ризикову; створення і використання страхових резервів (фондів); заощадження коштів; превентивну (попереджувальну); контрольну» [9]. Базилевич В.Д та Базилевич К.С. виділяють такі основні призначення страхування: захисне, накопичувальне, інвестиційно-зберігальне, розподільче, стабілізуюче, міжнародне фінансове [10].

Хоча у багатьох джерелах можна зустріти різноманіття функцій, які притаманні страхуванню, виходячи з поглядів науковців, ми виділили основні – запобігаюча, ризикова, зберігаюча, інвестиційна та контролююча (рис.1.1):

Рис. 1.1. Основні функції страхування

Джерело: складено автором на основі [9, 10]

Як і інші ринки, страховий ринок виконує функції. В зарубіжній літературі можна зустріти, де функції страхування розподіляють на дві категорії: основні і другорядні [10].

До основних відносять такі функції:

Страхування забезпечує визначеність виплати при невизначеності збитку. Невизначеність втрат може бути зменшена шляхом кращого планування та адміністрування. Але, страховка звільняє людину від такого непростого завдання. Крім того, якщо предмет неадекватний, самозабезпечення може

виявитися дорожчим. Існують різні типи невизначеності ризику. Виникне ризик чи ні, коли він виникне і скільки буде втрат? Іншими словами, існує невизначеність настання часу і величини втрат. Страхування усуває всі ці невизначеності, а страхувальнику надається впевненість у виплаті збитку. Таким чином, страховик стягує премію за надання зазначеної визначеності.

Страхування забезпечує захист. Основна функція страхування полягає в захисті ймовірних випадків на збиток. Час і сума збитків невизначені, і при настанні ризику людина зазнає збитків за відсутності страховки. Страхування гарантує виплату збитку і тим самим захищає страхувальника від витрат. Страхування не може запобігти настанню ризику, але може передбачити збитки при виникненні ризику.

Розподіл ризиків. Ризик є невизначеним, а отже, збитки, що виникають внаслідок ризику, також є невизначеними. Коли ризик має місце, збитки розподіляються між усіма особами, які піддаються ризику. Розподіл ризику в давнину здійснювався тільки в момент пошкодження або смерті, але сьогодні, виходячи з ймовірності ризику, частка отримується від кожного страхувальника у вигляді премії, без якої страховик не гарантує захист [10]

Крім перерахованих вище основних функцій, страхування виконує наступні функції:

Запобігання втратам. Страхування співпрацює з тими установами, які взяли участь у запобіганні втратам суспільства, тому що зменшення збитків спричиняє менші виплати застрахованим, тому можлива більша економія, що допоможе зменшити премію. Менша премія залучає більше бізнесу, а більше бізнесу призводить до меншої частки для гарантованих. Тож премія знову знижується, що стимулюватиме більше бізнесу та більше захисту для мас. Таким чином, страхування фінансово допомагає організаціям охорони здоров'я, пожежним командам, освітнім установам та іншим організаціям, які займаються запобіганням втрат суспільства від смерті або пошкодження.

Забезпечення капіталом. Страхування забезпечує суспільство капіталом. Накопичені кошти вкладаються у продуктивне русло. Втрата капіталу

суспільства більшою мірою мінімізується за допомогою інвестицій у страхування. Індустрія, бізнес і окрема особа отримують вигоду від інвестицій і позик страховиків.

Підвищення ефективності. Страхування компенсує турботи і нещастя за збитки при загибелі і знищенні майна. Безтурботна людина може разом присвятити своє тіло і душу кращим досягненням, це покращує не тільки її ефективність, але й ефективність суспільства.

Економічний розвиток. Страхування, захищаючи суспільство від величезних збитків, знищення та смерті, ініціює працювати на покращення. Наступний фактор економічного прогресу, капітал який, також у великій мірі забезпечується масами. Майно, цінні активи, людина, машина та суспільство не можуть багато втратити внаслідок катастрофи [10].

Також, значення страхування розкривається при розгляді значень принципів за якими здійснюється страхування. Виходячи з властивостей українських договірних цивільно-правових відносин, що виникають у процесі страхування, розглянуті такі базисні принципи його здійснення: страховий ризик, страховий (майновий) інтерес; гранична сумлінність (найвища довіра); відшкодування; безпосередня причина; суброгація; подвійне страхування (сприяння страховиків, або контрибуція) [11]

Основні принципи страхового ринку можна розглянути більш детально:

Принцип конкурентності передбачає вільний вибір страховою компанією виду страхування, а страхувальником – страховика. Цей принцип означає, що на страховому ринку існує велика кількість страхових компаній, які пропонують різноманітні страхові продукти, і клієнти можуть вибрати той, який найкраще відповідає їх потребам.

Виходячи з положення, що страховий ризик – це подія, на випадок якої здійснюється страхування і яка має характеристики можливості й випадковості виникнення виринає принцип страхового ризику. Загальновизнаним є ґрунтовна домінанта: страхова угода не може бути укладена, якщо її сторони не несуть

ризиків матеріальних чи фінансових втрат за несприятливого перебігу подій, а у страхуванні життя – при настанні визначених в страховому договорі подій [11].

Наступний принцип – реальність страхового захисту. Страховий захист повинен бути реальним і відповідати реальному стану об'єкта страхування. Це означає, що страховий захист не повинен бути ілюзорним або надмірним.

Повнота страхового захисту, цей принцип ґрунтується на тому, що страховий захист повинен бути повним і враховувати всі можливі ризики. Це означає, що страховий поліс повинен надавати захист від всіх можливих ризиків, які можуть виникнути.

Страховий захист повинен бути доступним для всіх потенційних страхувальників, що відповідає принципу поширеності страхового захисту. Це означає, що ніхто не повинен бути виключений з можливості отримати страховий захист.

Принцип мінімізації часу компенсації. Страхова компанія повинна забезпечити швидку виплату страхової компенсації. Це означає, що в разі настання страхового випадку, страхувальник повинен отримати виплату в найкоротший можливий термін [12].

Ці принципи є основою для всіх учасників страхового процесу на всіх його стадіях. На основі дотримання основних принципів, здійснюється алгоритм укладання договору, супровід та виконання зобов'язань, як страхову послугу.

Отже, страхова діяльність – урегульована нормами права господарська діяльність страхових компаній щодо надання страхових послуг своїм клієнтам за рахунок сформованих страхових фондів, яка здійснюється на основі отриманої ліцензії, як правило, задля одержання прибутку.

1.2. Види, форми та типи страхових організацій

У світовій діяльності страхового ринку існує класифікація страхування, яка є впорядкованою системою видів (класів) страхування.

Першою Директивою Ради 73/239/ЄЕС "Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень стосовно започаткування та ведення діяльності прямого страхування, іншого, ніж страхування життя" від 24.07.1993 року було прийнято єдину класифікація видів страхування [13].

На основі класифікації страхування встановлено відмінності та подібності форм і видів страхування, які зведені до невеликої кількості груп і тим самим полегшують їх вивчення та практичне використання.

Науковці Юрій С.І. та Федосов В.М. у своєму підручнику «Фінанси» досить лаконічно і змістовно схематично відобразили класифікацію страхування [14]

За формами проведення страхування розподіляють на дві:

- обов'язкове страхування, що відбувається на базі вимог законодавства країни в рамках встановленого переліку та умов страхування. Держава встановлює обов'язкову форму страхування, коли страховий захист тих чи інших об'єктів пов'язані з інтересами як окремих страхувальників, а й усього суспільства;
- добровільне страхування, що відбувається за обопільною угодою страховика та страхувальника, види та умови якого визначаються самими страховиками виходячи з можливостей, попиту на види страхування тощо. за дотримання чинного країни законодавства [15].

Найвищою ланкою у класифікації страхування є галузі. Розрізняють три галузі страхування на основі об'єктів страхування:

- майнове страхування;
- особисте страхування;
- страхування відповідальності.

Майнове страхування поділяється на підгалузі:

Страхування майна юридичних осіб

Страхування майна фізичних осіб

Страхування ризиків

Існує багато видів страхування, і основними видами є: страхування життя або особисте страхування, страхування майна, морське страхування, страхування від вогню, страхування відповідальності та гарантійне страхування (рис 1.3). Страхування класифікується за ризиком, типом і небезпекою.

Особисте страхування включає страхування життя людини, яка може зазнати збитків через смерть, нещасні випадки, захворювання. Особисте страхування поділяється на страхування життя, страхування від нещасних випадків та медичне страхування. Страхування життя відрізняється від інших видів страхування в тому сенсі, що предметом страхування є життя людини. Страховик виплачує фіксовану суму страховки на момент смерті або після закінчення певного терміну. В даний час страхування життя користується максимальною сферою діяльності, оскільки життя є найважливішим активом людини.

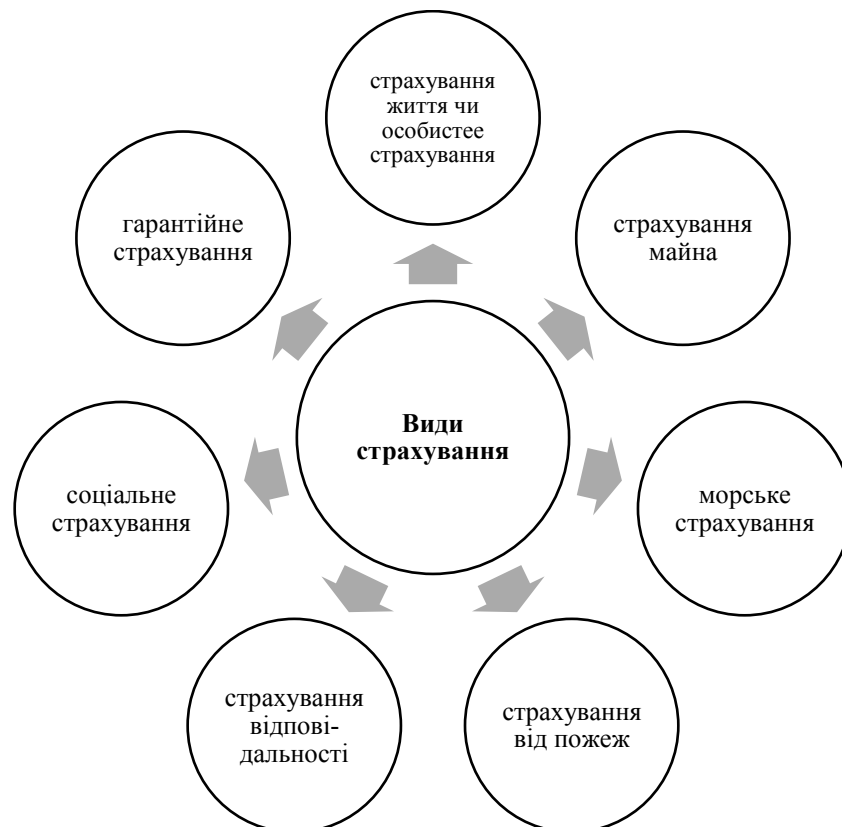

Рис. 1.3. Види страхування

Джерело: складено автором на основі [10]

Страховання майна. При майновому страхованні відбувається страхування майна фізичних та юридичних осіб від визначених ризиків. Ці ризики можуть включати пожежу, морські небезпеки, крадіжки, пошкодження майна та нещасні випадки.

Морське страхування. Морське страхування забезпечує захист від збитків через морські ризики. Морські ризики включають зіткнення зі скелями або іншими кораблями, пожежу та захоплення піратами. Ці ризики можуть спричинити пошкодження, знищення або зникнення судна, вантажу та несплату фрахту. Морське страхування страхує судна (КАСКО), вантажі та фрахт.

Раніше страховалися лише певні номінальні ризики, але зараз сфера морського страхування розділена на дві частини: морське страхування і страхування внутрішнього морського транспорту. Морське страхування покриває лише морські ризики, тоді як страхування внутрішнього транспорту покриває внутрішні небезпеки, які можуть виникнути під час доставки вантажу зі складу страховальника на склад покупця [10].

Страховання від пожежі. Страхування від пожежі покриває ризик виникнення пожежі. За відсутності страхування від пожежі, збитки від пожежі зросли б не лише для окремих осіб, а й для суспільства в цілому. За допомогою страхування від вогню відшкодовуються збитки, що виникли внаслідок пожеж, мінімізуючи вплив на суспільство. Страхування від пожежі захищає людей від таких втрат, гарантуючи, що їхнє майно, бізнес або галузь залишаться в такому ж становищі, як і до втрати. Страхування від вогню не тільки покриває прямі збитки, але й забезпечує покриття непрямих втрат, таких як військові ризики та заворушення.

Страховання відповідальності. Страхування відповідальності включає страхування цивільної відповідальності та страхування заборгованості (гарантійне). Згідно цивільного страхування, відбувається страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, екологічне страхування, страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції страхування професійної відповідальності та ін. види.

Страхування заборгованості (гарантійне) покриває збитки, що виникли внаслідок нечесності, зникнення та нелояльності працівників або інших осіб, які є стороною договору. Невдачі з їхнього боку завдають збитків першій частині. Наприклад, при страхуванні експорту страховик компенсує збитки, коли імпортери не сплачують свої борги. Гарантійне страхування можна побачити в таких формах, як страхування кредитних ризиків, страхування інвестиційних та біржових операцій.

Соціальне страхування. Соціальне страхування забезпечує захист незахищених верств суспільства, які не в змозі сплачувати внески за належне страхування. Пенсійне страхування, допомога по інвалідності, допомога по безробіттю, матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби; повної, часткової або тимчасової втрати працездатності є різними формами соціального страхування та ін.

Інші види страхування. Крім страхування майна і відповідальності, загальне страхування включає в себе і інші види страхування. Прикладами такого страхування є експортно-кредитне страхування, страхування державних службовців тощо, де страховик гарантує виплату в конкретних випадках. Ці форми страхування стрімко розширюються. Майно, товари, машини, меблі, автомобілі, цінні вироби тощо, можуть бути застраховані від пошкодження або знищення внаслідок нещасних випадків або крадіжок. Для кожного виду майна існують різні форми страхування, що охоплюють не тільки страхування майна, а й страхування відповідальності та тілесних ушкоджень.

У складному світі фінансів страхові організації відіграють ключову роль в управлінні ризиками та забезпеченні безпеки. Розглянемо вісім різних типів страхових організацій, кожна з яких має свою унікальну структуру та функції. До них відносяться самострахування, індивідуальні страховики, партнерства, акціонерні товариства, взаємні товариства, кооперативні страхові організації, Асоціація Ллойда та державне страхування.

Розуміння цих організацій має вирішальне значення для тих, хто прагне орієнтуватися в страховому ландшафті, будь то страхувальник, інвестор або

професіонал у цій галузі. Проведемо більш детальний огляд кожного типу організацій, що проливає світло на їхню діяльність, переваги та потенційні недоліки.

Страхова організації розвивалися в різних формах на основі страхової практики.

Самострахування. План, за яким особа або концерн створює приватний фонд для виплати збитків, називається «самострахуванням». Людина періодично відкладає певну суму, щоб покрити втрати від будь-якого передбачуваного ризику. Хоча це можна назвати «самострахуванням», воно зовсім не є страхуванням, тому що немає хеджування, немає перекладання або розподілу тягара ризику між більшими особами. Це лише забезпечення для покриття непередбачених обставин. В даному випадку, страхувальник стає власним страховиком конкретного ризику. Але, успішно працювати вона може тільки при широкому розподілі ризиків, що підпадають під однакову небезпеку і це може бути менш дорогим, якщо сума втрат є величезною. Фонд, у міру накопичення, належить застрахованому, і він може інвестувати його так, як вважає за потрібне. Він не платить комісію агентам і ніяких додаткових витрат на утримання офісу. Таким чином, з одного боку, окупність інвестицій буде вищою, а з іншого – вартість експлуатації – меншою.

Самострахування буде успішно функціонувати там, де: існує декілька об'єктів нерухомості, таких як машини, транспортні засоби, фабрики тощо; властивості або одиниці широко поширені; вони знаходяться під впливом різних ризиків і в одному місці ризику більші, а в іншому – менші. Таким чином, судноплавна компанія, що володіє великою кількістю суден, може вигідно використовувати цю схему, або автомобільна фірма, що має велику кількість автотранспортних засобів, може успішно експлуатувати цю схему.

Звичайно, страх щодо обмеженими ризиків та ресурсами не повинно намагатися керувати цією схемою. Самострахування не може бути ефективно використане зацікавленими особами, якщо збитки не можуть бути легко оцінені,

не може бути здійснено належне управління накопиченими коштами, а накопичені кошти виявляються недостатніми при непередбачених обставинах.

Індивідуальний страховик. Фізична особа, як і інші підприємства, може здійснювати діяльність страховика за умови наявності достатніх ресурсів і таланту в страховій справі.

Індивідуальна організація в сфері страхування зустрічається рідко.

Партнерство. Партнерська фірма також може займатися страховим бізнесом заради отримання прибутку. Оскільки він не є суб'єктом, на відміну від осіб, що його складають, особиста відповідальність партнерів щодо боргів партнерства є необмеженою.

У разі величезного збитку партнерам доводиться платити з власних особистих коштів, і починати страховий бізнес їм буде не вигідно. У ранній період до появи акціонерних товариств багато страхових підприємств були товариствами або некорпоративними товариствами. Вони утворювалися за договорами товариств, які регулювали бізнес.

До утворення акціонерних товариств уряд був уповноважений видавати патенти таким некорпоративним компаніям для ведення бізнесу з обмеженими зобов'язаннями. Іноді страхувальникам дозволялося розділяти управління концерном. Ці форми страхування повністю зникли з появою акціонерних товариств.

Акціонерні товариства. Акціонерні товариства - це ті, які організовуються акціонерами, які підписуються на необхідний капітал для початку бізнесу і формуються для отримання прибутку акціонерами, які є реальними власниками компаній. Управління компанією доручено раді директорів, які обираються акціонерами з-поміж себе. Компанія може вести страховий бізнес, а страхувальники не мають ніякого відношення до управління концерном.

Але в страхуванні життя є практика розподілу певної частини прибутку між певними страхувальниками. Страхувальники, які беруть участь у програмі, отримують бонус. До націоналізації страхувальники мали право обирати своїх представників до ради директорів у розмірі 1/4 від загальної кількості директорів

компанії. Це положення дозволило страхувальникам мати ефективний голос в управлінні компанією. Більшість страхових підприємств до націоналізації здійснювалися на акціонерній основі. Вони діяли в рамках установчого договору та статуту, розробленого ними. Раніше вони розподіляли лише 5 відсотків подільного прибутку між акціонерами, а понад 95 відсотків подільного прибутку розподілялося між страхувальниками.

Пайові товариства. Пайові товариства були кооперативними об'єднаннями, створеними з метою здійснення страхування майна своїх членів. Страхувальники самі були акціонерами компаній, і кожен член був як страховиком, так і страхувальником. Вони мали право брати участь в управлінні і отримувати прибуток в повній мірі. Всякий раз, коли дохід перевищував витрати і вимоги, він накопичувався у вигляді заощаджень і мав право на зниження ставки премії. Оскільки страхувальники також були страховиками, вони завжди намагалися скоротити витрати на управління та підтримувати бізнес на належному рівні.

Теоретичною базою взаємних товариств є видача полісів участі, тобто страхувальники мали повну владу в управлінні та отриманні прибутку, тоді як акціонерні товариства повинні були випускати поліси, які не беруть участь. Але на практиці акціонерні товариства також випускали поліси участі. Це зробило їх змішаними товариствами, такими, де були присутні ознаки акціонерних товариств і взаємних товариств.

Кооперативна страхова організація. Кооперативні страхові організації - це ті концерни, які зареєстровані та зареєстровані відповідно до Закону про кооперативні товариства. Концерни також називають «кооперативними страховими товариствами». Ці товариства, як і взаємні товариства, є некомерційними організаціями. Мета полягає в тому, щоб забезпечити страховий захист своїх членів за найнижчою розумною ціною.

Асоціація Ллойда Lloyd's Association є однією з найбільших страхових установ у світі. Отримавши свою назву від кав'ярні Едварда Ллойда, де збиралися андеррайтери, щоб вести справи та отримувати новини, організація веде своє походження з другої половини XVII століття. Так, це найстаріша страхова

організація в існуючому вигляді в світі. У 1871 році був прийнятий Закон Ллойда, який об'єднував членів асоціації в єдиний корпоративний орган з безстроковим правонаступництвом і корпоративною печаткою. Влада корпорації Lloyd's була поширена з бізнесу морського страхування на інші страхові та гарантійні підприємства [10].

Lloyd's Association — це асоціація індивідуальних страховиків, відомих як «андеррайтери». Їх також називають «синдикатами» або «іменами». Будь-який страховик, який бажає стати членом такого об'єднання, повинен внести певний внесок в якості забезпечення регулярної виплати своїх зобов'язань. Асоціація перед тим, як зарахувати страховика в члени асоціації, поцікавиться фінансовим станом концерну, діловою репутацією, досвідом. В разі позитивної оцінки асоціація приймає його в асоціацію. На бізнес впливають страховики, які називаються андеррайтерами, синдикатами або іменами. Асоціація є лише контролюючим і керівним органом. Будь-хто, хто бажає застрахуватися, звернеться до «андеррайтерів», а не до асоціації.

Кожен андеррайтер несе відповідальність за свій бізнес, гарантований полісом. Таким чином, поліс буде підкріплений декількома андеррайтерами, але їх частка або частини бізнесу фіксуються індивідуально.

Коли поліс стає вимогою, страхувальник отримує гроші від усіх андеррайтерів, які андеррайтингували поліс, відповідно до їхніх відповідних акцій. Якщо андеррайтер не сплатить свою частку вимоги, асоціація сплатить з його забезпечення, яке він взяв на момент реєстрації андеррайтера. Ніколи один член або андеррайтер не несе відповідальності за збитки інших членів ні за полісом, ні за синдикатом. Андеррайтер бере на себе відповідальність «кожен за себе, а не за іншого». Lloyd's, як корпорація, ніколи не несе відповідальності за поліс. Вона контролює умови, за яких її члени можуть видавати політику та зобов'язується забезпечувати колективний захист торговельних і морських інтересів своїх членів. Lloyd's виконав позитивну роботу не тільки в області морського страхування, але і в інших видах страхування. Воєнний ризик, ризик виборів, експортний ризик, ризик літаків тощо, були застраховані Асоціацією

Ллойда. Асоціація також публікує «Список Ллойда» та «Реєстр судноплавства» для надання інформації громадськості та страховикам.

Державне страхування. Уряд країни іноді володіє страховкою і веде бізнес на благо суспільства. Державне страхування визначається як те страхування, яке знаходиться під управлінням державного сектора, точніше, коли уряди взяли на себе страховий бізнес, зокрема страхування життя. Франція націоналізувала великі страхові компанії в 1946 році. У Бразилії, Японії та Мексиці страхування значною мірою націоналізоване.

Раніше держава здійснювала лише ті види страхування, які вважалися життєво важливими для суспільних інтересів або коли приватні компанії не могли чи не бажали увійти у сферу страхування. Соціальне страхування, страхування від безробіття, страхування врожаю, страхування військових ризиків, страхування експортних кредитів і страхування літаків, як правило, були заниженими.

В Індії бізнес зі страхування життя був націоналізований в 1956 році, а загальне страхування було націоналізоване в 1971 році. Таким чином, страховий бізнес в Індії сьогодні знаходиться під контролем і власністю центрального уряду, хоча вони знаходяться в різних формах страхування.

Підсумовуючи, можна сказати, що світ страхування різноманітний і складний, з різними типами організацій, які відіграють унікальні ролі в управлінні ризиками та забезпеченні фінансової безпеки. Від самострахування до державного страхування, кожен суб'єкт господарювання має свою структуру, переваги та потенційні недоліки.

Висновки до розділу 1

Перший розділ кваліфікаційної роботи присвячений загальному дослідженню теоретичних основ страхової діяльності.

Страховий ринок в Україні відіграє важливу роль у забезпеченні економічної стабільності, особливо в умовах воєнного стану. Він допомагає забезпечити захист майнових інтересів громадян та юридичних

осіб. Страхування має глибокі коріння в історії людства, починаючи від Шумерського царства до сучасних днів.

Страховий ринок складається з двох основних сегментів: ринку страхових послуг та ринку страхового капіталу. Ринок страхових послуг - це сфера взаємодії між страховиками та страхувальниками, де вони укладають договори страхування на певних умовах. Ринок страхового капіталу - це сфера взаємодії між страховиками та інвесторами, де вони залучають та розміщують фінансові ресурси для забезпечення страхової діяльності. Визначення “страхового ринку” може варіюватися в залежності від контексту та автора, але загальна ідея полягає в тому, що це система економічних відносин, що виникають у процесі формування та використання фондів страхування для захисту від небезпеки.

Страховий ринок виконує важливі функції, які сприяють економічній стабільності та захисту від ризиків. Основні функції страхування включають забезпечення визначеності виплат при невизначеності збитку, захист від потенційних втрат та розподіл ризиків. Крім основних функцій, страхування також виконує ряд інших важливих функцій, які сприяють ефективному функціонуванню страхового ринку. Розуміння цих функцій є важливим для ефективного використання та розуміння страхового ринку.

Класифікація страхування є важливою частиною страхового ринку, оскільки вона допомагає впорядковувати та розуміти різні види страхування. Єдина класифікація видів страхування, прийнята Першою Директивою Ради 73/239/ЄЕС, сприяє узгодженості та зрозумілості у сфері страхування на міжнародному рівні. Страхування може бути класифіковано за формами проведення (обов’язкове та добровільне), об’єктами страхування (майнове, особисте, страхування відповідальності) та іншими критеріями.

Ці висновки підкреслюють важливість класифікації страхування для розуміння та ефективного використання страхового ринку. Вони також демонструють широкий спектр можливостей, які надає страхування, та різноманітність форм та видів страхування, доступних на сучасному страховому ринку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

2.1. Оцінка та структура основних показників розвитку страхового ринку України

В даному періоді сучасного етапу функціонування економіки України в цілому, та страхового ринку зокрема, який має прояви багатьох кризових явищ, серед них: військовий стан, пандемії COVID-19, девальвації національної валюти, інфляційних процесів, недовіри до страховиків з боку населення, низького рівня залучення інвестицій тощо. Відповідно всі ці негативні макроекономічні процеси мають безпосередній вплив на стан страхової галузі.

Як зазначено в підручнику Журавка «Страхування», стан і розвиток страхового ринку характеризують такими основними показниками:

- кількістю страхових товариств;
- кількістю страхових продуктів (видів страхування);
- кількістю укладених страхових договорів;
- обсягом зібраних страхових платежів;
- обсягом страхових виплат;
- структурою страхових платежів (співвідношенням між надходженнями страхових платежів із різних видів страхування або їх груп до загальної суми надходжень);
- місткістю страхового сегмента ринку (сумарним обсягом відповідальності всіх страхових компаній) [2].

Проведемо аналіз вітчизняного страхового ринку більш детально.

Головним показником дослідження є аналіз динаміки кількості суб'єктів, що здійснюють страхову діяльність.

Таблиця 2.1

Кількість страхових компаній на ринку України в 2018-2022 рр.

	Роки					Відхилення, +/-			
	2018	2019	2020	2021	2022	2018 до 2019	2019 до 2020	2020 до 2021	2021 до 2022
СК «life»	30	23	20	13	13	-7	-3	-7	0
СК «non-life»	251	210	190	142	115	-41	-20	-48	27
Разом	281	233	210	155	128	-48	-23	-55	-27

Джерело: складено автором на основі [16].

Як видно з аналізу кількості зареєстрованих страхових компаній показує тенденцію до зменшення їх кількості, так загальна кількість компаній на страховому ринку України зменшилась на 153 (з 281 в 2018-ому році до 128 в 2022-ому). Страхових компаній, що виконують страхування життя у 2022 року на ринку залишилося менше половини – 13, в порівнянні 2018 роком, коли їх було 30, а кількість страховиків, що здійснюють ризикове страхування зменшилася на 136, з 251 в 2018 році до 115 – в 2022 році.

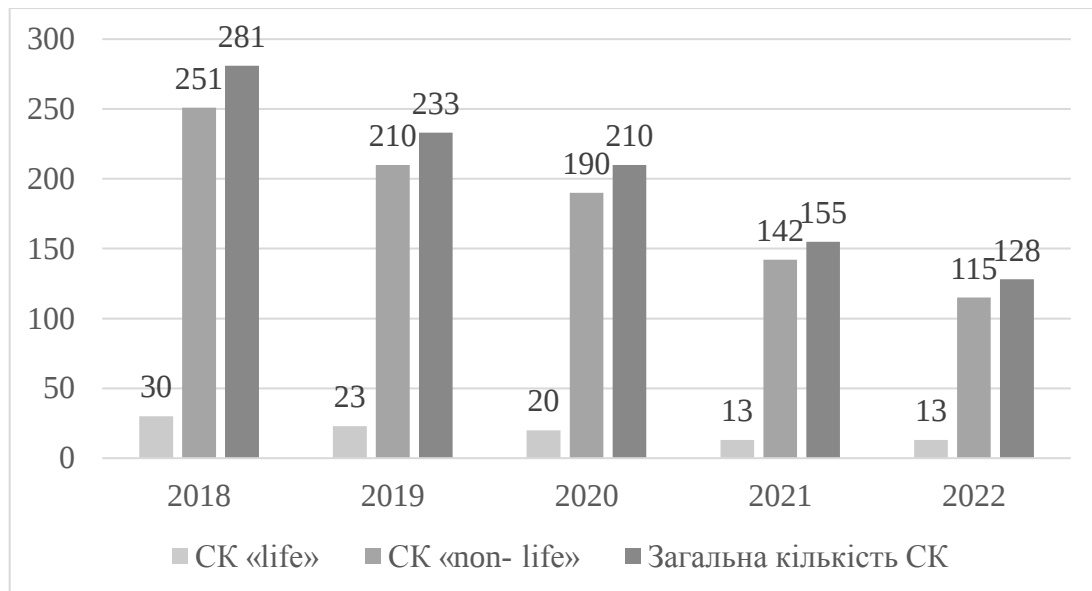

Рис. 2.1. Динаміка чисельності страхових компаній в Україні у 2018-2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [16].

Отже, як видно з рис. 2.1, майже третина страхових компаній залишила ринок з моменту переходу регулятивної функції до НБУ, тобто, з 1 липня 2020 року. Таку тенденцію розглядають з двох точок зору, так, з однієї, регулятор пояснює таке стрімке зниження кількості учасників страхового ринку тим, що його залишили компанії, які не були активними та добровільно відмовилися від ліцензій та стверджує, що зниження кількості не надто критично відобразилось на загальній сумі зароблених премій на ринку. З іншої точки зору, частина учасників страхового ринку, а саме, невеликі компанії, сприйняли впровадження нормативів платоспроможності як нереальні для себе та почали залишати ринок. Нормативи платоспроможності, що набрали чинності ще в 2018 році, але через перехідні періоди та відстрочки почали регулюватися вже після "спліту", коли страховий ринок було перепідпорядковано НБУ. Другим позитивним моментом «спліта» стало те, що діяльність страхових компаній стане більш прозорою і менш ризикованою. Це однозначно оздоровить відносини між банками і страховими компаніями [17].

Також однією з основних причин зменшення кількості СК є положення Нацкомфінпослуг № 850 "Про обов'язкові критерії і нормативи до капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика". Відповідно до цього документу, страховики сформувати додатковий запас ліквідності та очистити свої портфелі від неякісних активів впродовж двох років [18].

Зменшення кількості СК «non-life» в Україні може мати різні причини, залежно від конкретної ситуації кожної компанії. Однак, загальними факторами, що впливають на скорочення цього сегменту страхового ринку, можна виділити наступні:

- Посилення державного контролю та нагляду за діяльністю страхових компаній, що призводить до позбавлення ліцензій та видалення з реєстру тих СК, які порушують умови ліцензування або не виконують своїх зобов'язань перед клієнтами [19].

- Низький рівень попиту на страхові послуги з боку населення та бізнесу, що пов'язано з недостатнім фінансовим забезпеченням, низькою культурою страхування, недовірою до страхових компаній та високою конкуренцією на ринку.
- Несприятлива економічна та політична ситуація в країні, що призводить до зниження доходів населення та падіння обсягу виробництва, а також до масової міграції людей за кордон [20]
- Забруднення навколишнього середовища та екологічна криза, що погіршують стан здоров'я населення та підвищують ризик виникнення страхових випадків [20].

Наступним показником, який ми розглянемо – рівень проникнення страхування, який вказує на розвиток страхового ринку на макроекономічному рівні. Даний показник розраховується, як відношення валових страхових премій до ВВП країни. Результати аналізу у 2018-2022 рр. наведено у табл.2.2

Таблиця 2.2

Аналіз розвитку страхового ринку на макроекономічному рівні у період з 2018 по 2022 роки

	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
ВВП, млн грн	3559000	3976000	3640000	4100000	5190000
Валові страхові премії, млн грн	49500	55600	38100	30500	28600
Відношення валових страхових премій до ВВП, %	1,39	1,40	1,05	0,74	0,55

Джерело: складено автором на основі [16].

Слід зазначити, що рівень проникнення страхування характеризується часткою страхових премій у ВВП країни. Даний показник вказує на те, як страхування впливає на соціально-економічний розвиток України (див. рис. 2.2).

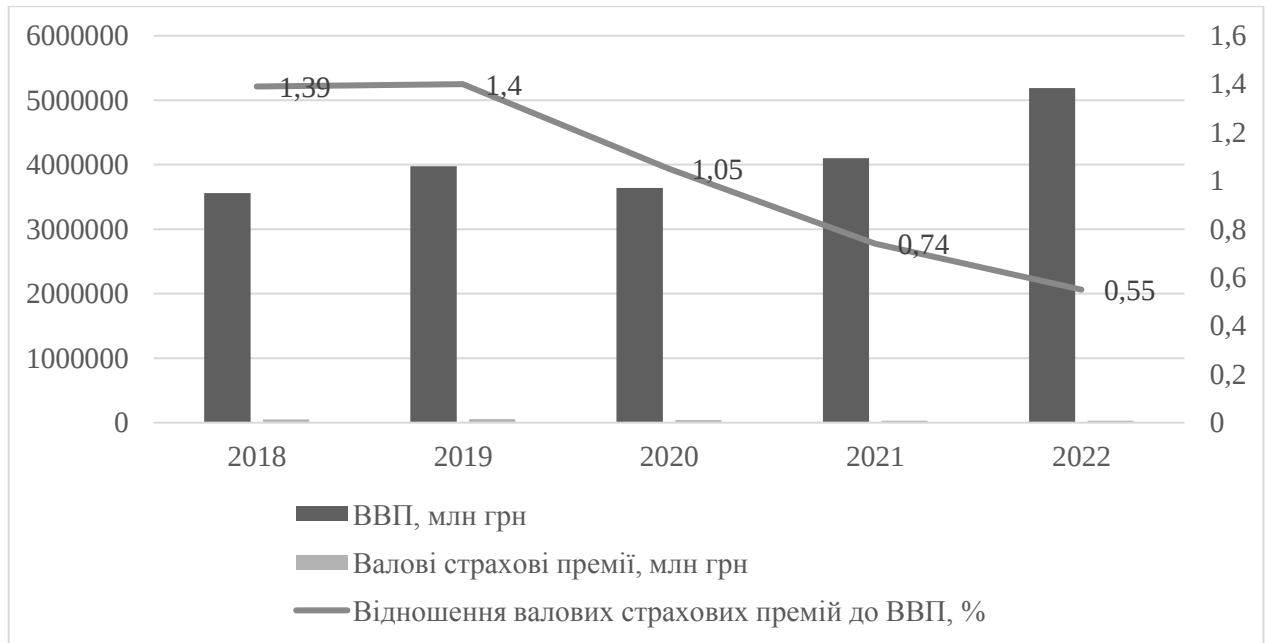

Рис. 2.2. Динаміка ВВП, валових страхових премій та частка валових страхових премій у відношенні до ВВП на страховому ринку України за 2018-2022 роки

Джерело: складено автором на основі даних [16, 24]

Здійснивши аналіз даних з табл. 2.2, які зображені на рис. 2.2, можна зробити висновок, що рівень проникнення страхування був відносно стабільним у 2018-2019 роках та коливався у межах 1,39% - 1,4%. З початком 2020 року даний показник отримав тенденцію до зниження і у 2021 році становив 0,74%, а у 2022 році – 0,55%. Варто зазначити, що цей показник є незначним, адже аналогічний показник у країнах Європи складає 7,5%-2,8% [21]. До прикладу, в 2021 році у середньому по світі рівень проникнення страхування становив 9,4%, США -12,4%, Великобританії -11,3%, Німеччині – 11,5%, Японія – 7,1% [22]. Виходячи з проаналізованих даних, можна зробити висновок, що рівень проникнення страхування на національному ринку перебуває на недостатньому рівні. І це можна пояснити чинниками як ендегенними, так і екзогенними, які впливають всі сфери національної економіки.

Проведемо аналіз основних показників страхового ринку України, які як правило складаються з страхових премій та виплат на страховому ринку України (рис. 2.3).

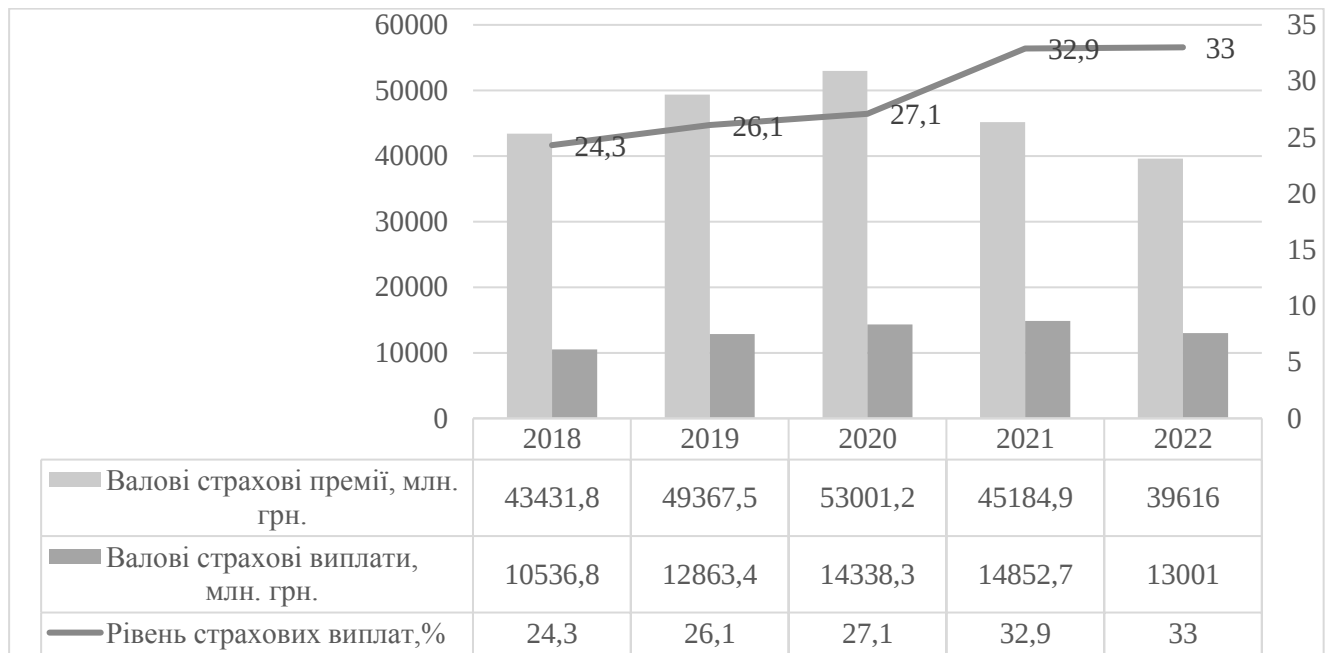

Рис. 2.3. Динаміка страхових платежів та виплат на страховому ринку України 2018-2022 рр..

Джерело: складено автором на основі [16].

Як свідчить аналіз даних рис. 2.3., показник валових страхових премій в період з 2018 по 2020 роки свідчить позитивний приріст, але починаючи з 2021 року відбулося зниження цього показника з 53001,2 млн грн до у 2022 році – 39616 млн грн. Зміна показника валових страхових виплат демонструє позитивну тенденцію протягом всього періоду дослідження і показує зростання значення показника на 2464,2 млн грн в 2022 році у порівнянні з 2018 роком, що становить 81,1%. Що стосується співвідношення валових виплат та валових премій в середньому за 2018-2022 роки дослідження демонструє невелике значення показника – 28,68 %. Це демонструє, що 71,32% страхових премій лишається у страхових компаніях як у вигляді доходів, тому дозволяє не лише покривати витрати на здійснення страхової діяльності, а й надає можливості для здійснення інвестиційної діяльності

Виходячи з даних рис. 2.3 розрахуємо темпи приросту, за допомогою формули

$$T_P = \frac{x_1 - x_0}{x_0} \cdot 100 \quad (2.1)$$

Де, де X_0 –показник базового періоду, у відношенні якого здійснюється перевірка тенденції;

X_1 – значення показника в періоді нарахування.

Відображення значень продемонструємо на рис. завдяки розрахунку:

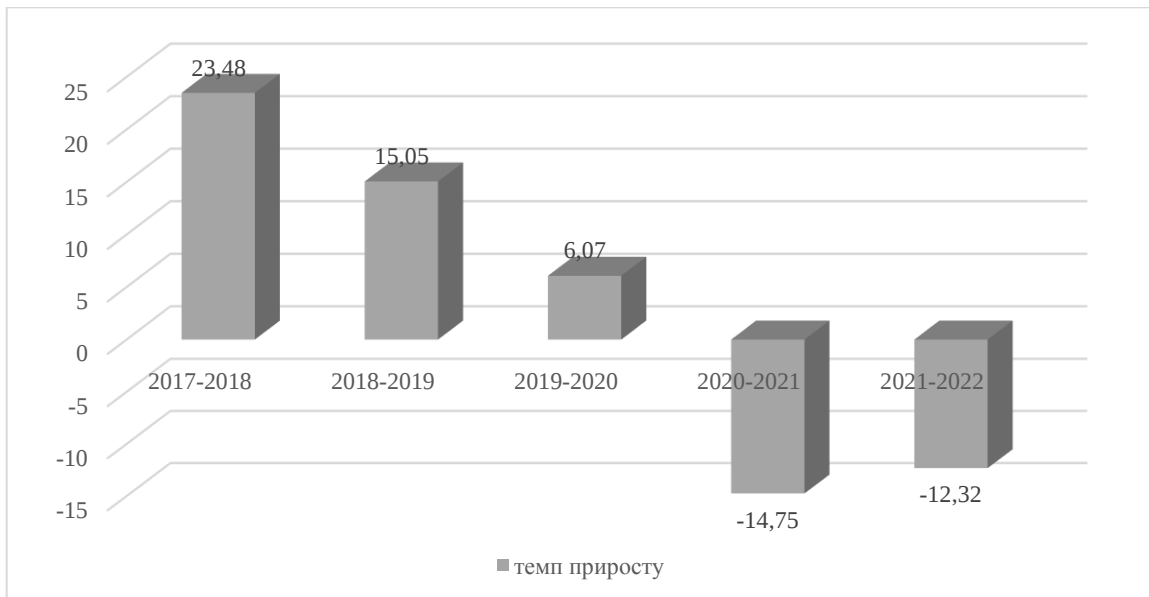

Рис. 2.4. Обсяг валових страхових премій у період з 2017 по 2022 р.

Джерело: складено автором на основі [16].

Рис. 2.4 наглядно нам демонструє, що в період з 2017 року по 2019 рік, на страховому ринку були позитивні тенденції щодо темпів приросту валових страхових премій. А починаючи з 2020 року значення темпів приросту цього показника – негативну, причому позитивна тенденція у попередній період не змогла забезпечити зміни негативної тенденції темпів приросту в цілому за період дослідження. Це свідчить про зменшення загального приросту валових страхових премій в часі, які пов'язані з COVID-19 та воєнним станом в Україні.

Таблиця 2.3

Динаміка співвідношення страхових премій і страхових резервів

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Страхові резерви, млн. грн.	22864,4	26795,6	29558,8	25348,7	24591
Валові страхові премії, млн. грн.	43431,8	49367,5	53001,2	45184,9	39616
Співвідношення страхових резервів і валових страхових премій, %	52,6	54,3	55,8	56,1	62,1

Джерело: складено автором на основі [16].

Співвідношення страхових премій і страхових резервів відображає, як страхові компанії управляють своїми фінансами. Аналіз даних табл. 2.3 свідчить про те, що темпи зміни показників валових страхових премій та страхових резервів з 2018 року по 2022 рік, знаходяться у взаємній залежності, про що також свідчить стале співвідношення між показниками, адже протягом періоду дослідження значення показника варіюється в межах від 52,6% до 62,1%.

Таблиця 2.4

Оцінка структури формування валових страхових премій страхового ринку України по видах страхування

Вид страхування		Структура валових страхових премій, %				
		2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.
1.	Страхування життя	6,7	7,9	8,7	11,1	12,2
2.	Види страхування, інші ніж страхування життя:	93,3	92,1	91,3	88,9	87,8
2.1	Добровільне особисте страхування	12,6	14,3	16,8	18,40	22,0
2.2	Добровільне майнове страхування	58,7	56,1	53,7	58,82	37,1
2.2.1	В т. ч. - страхування фінансових ризиків	12,9	10,4	8,3	8,1	

2.3	Добровільне страхування відповідальності	7,5	6,3	5,3	5,81	3,6
2.4	Недержавне обов'язкове страхування	14,5	15,3	15,5	16,9	37,3
2.4.1	В т. ч. - страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів	11,6	12,2	13,2	12,8	
2.5	Державне обов'язкове страхування	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.	Всього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,0

Джерело: складено автором на основі [16].

Валові страхові премії - це загальна сума премій, які страховики отримали від своїх клієнтів за надання страхових послуг. Вони включають премії за всі види страхування, які компанія пропонує. Аналіз стану страхового ринку неможливий без здійснення дослідження в розрізі галузей страхування галузевої структури, характерними ознаки якої є частки обов'язкових і добровільних видів страхування, обсяг страхових платежів та відшкодувань в розрізі окремих видів страхування, часткою перестрахових премій та виплат в загальному обсязі страхових операцій.

Провівши аналіз структури валових страхових премій за видами страхування, табл. 2.4 наглядно демонструє, що протягом 2018-2022 років має місце тенденція зростання показника валових страхових премій із страхування життя та добровільного особистого страхування, проте в кількісному виразі значення цих показників є досить невисокими, адже частка премій із страхування життя в 2022 році склала 12,2 %, а частка добровільного особистого страхування – 22,0 %.

Відповідно, тенденцію до зменшення значень показників демонструють валові страхові премії із добровільного майнового страхування та добровільного страхування відповідальності, це пов'язано з тим, що страховий ринок України втратив потенційних страхувальників власників майна.

Пошкодження або повного зруйнування зазнали щонайменше 32 мільйони квадратних метрів житлового фонду, 173 заводи та підприємства, 75 адміністративних будівель, 11 аеродромів, 11 аеропортів та два порти. Складнощі зазнав механізм розгляду страхових випадків, які відбулись на тимчасово окупованих територіях України; механізм захисту конфіденційної інформації; забезпечення релокації страховиків [23].

Проведемо аналіз страхових премій та страхових виплат за видами страхування у 2022 році.

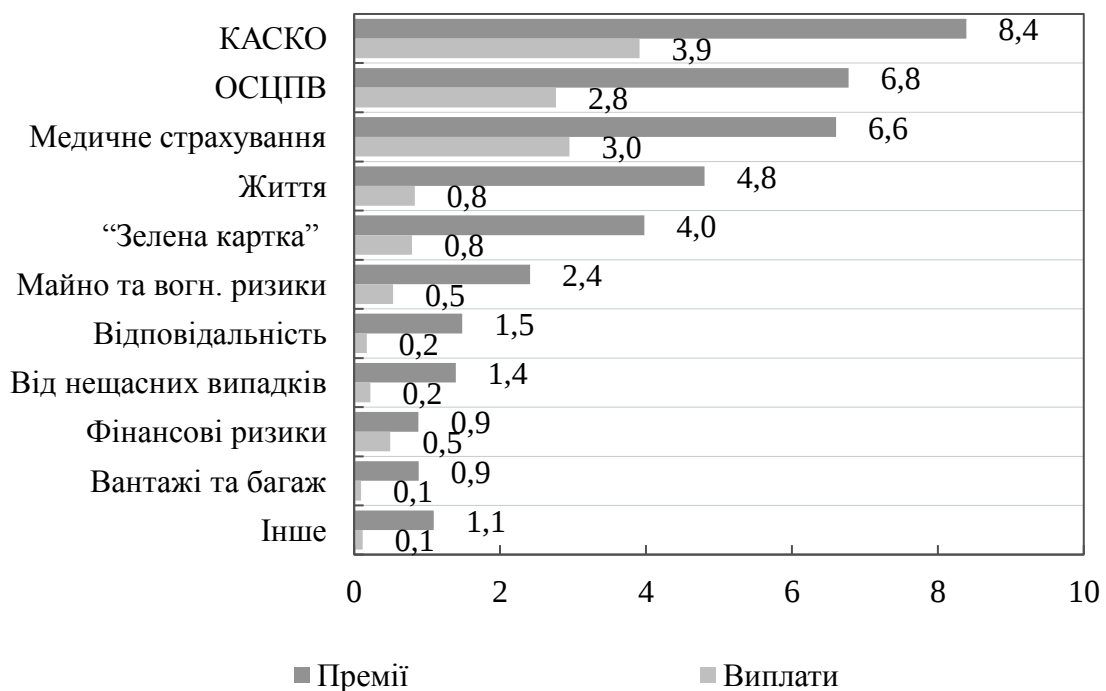

Рис. 2.5. Оцінка значень страхових премій та виплат за найпоширенішими видами страхування у 2022 році, млн грн

Джерело: складено автором на основі [16].

З даного рис. ми бачимо, що найбільш популярними видами страхування у 2022 році були КАСКО, ОСЦПВ, медичне страхування, страхування життя, та «Зелена Карта».

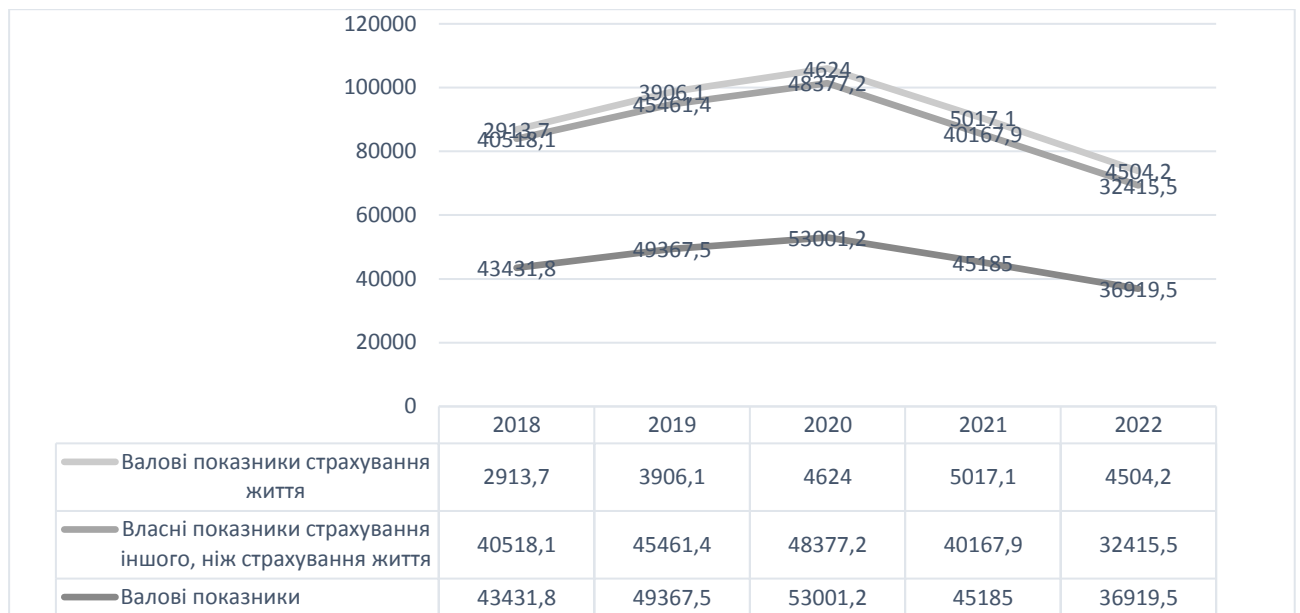

Рис.2.6. Валові страхові премії за видами страхування за 2017-2021 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [16]

Як демонструє рис. 2.6, оцінка валових страхових виплат по видах страхування в цілому має тенденцію до зростання в період з 2018 по 2020 рік, а у 2021-2022 роках відображає спадання. Також, зменшення премій страхування в Україні в 2022 році може бути пов'язане з декількома факторами:

1. Вплив війни: з 2022 року Україна переживає військовий конфлікт, який мав значний вплив на всі сектори економіки, включаючи страховий ринок [24]. Це могло призвести до зменшення обсягу страхових послуг.

2. Зменшення кількості страховиків: за даними Національного банку України, кількість страховиків скоротилася з 139 до 128. Це могло призвести до зменшення загального обсягу страхових премій.

3. Зменшення попиту на страхові послуги: внаслідок економічної нестабільності та невизначеності, споживачі можуть відмовлятися від деяких видів страхування, що призводить до зменшення загального обсягу страхових премій.

4. Інфляція та курс валют: при коригуванні на інфляцію, страхові премії у 2022 році впали в середньому на 36% проти 2021 року, під час коригування на курс долара – 40% [25; 26]

Таблиця 2.5

Оцінка структури страхових виплат за 2018-2022 роки

Види страхування	роки					Відхилення 2022р. до 2021р.	
	2018	2019	2020	2021	2022	абсол.	віднос.
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»)	11 720,7	6504, 2	3414,1	9125	7472	-1653	81,9
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	3 243,1	2602, 8	2739,6	4056	2952,3	-1103,7	72,8
Страхування фінансових ризиків	1 663,8	1570, 2	968,1	245	495,0	250	202
Страхування майно та вогневі ризики	3 222,0	1146, 8	529,4	2306	533,2	-1772,8	23,1
Страхування життя	3 906,1	575,9	648,7	783	831,3	48,3	106,2
Страхування вантажів та багажу	1 479,3	213,6	233,0	236	95,4	-140,6	40,4
Інші види страхування	1 830,5	818,8	4870,2	332	118,6	-213,4	35,7
Всього	27 065,5	13432,3	13403,1	17083	12497,8	-4585,2	73,2

Джерело: складено автором на основі [16].

Виходячи з даних таблиці 2.5, страхові виплати за 2022 році порівняно з відповідним періодом 2021 рік скоротились на 26,8% (до 4 585,2 млн. грн.) [25]. Майже за всіма видами страхування спостерігається скорочення у порівнянні 2022 р. з 2021 р. Однак, у 2022 р. є лише два види страхування по яким спостерігається страхові виплати – страхування фінансових виплат (202%) і страхування життя (106,2%).

На даний момент страховий ринок не має підстав для оптимізму щодо найближчого майбутнього. Необхідно признати, що страхування, на жаль, не є однією з головних галузей економіки. Його можна розглядати скоріше як додатковий інструмент, що дозволяє знизити ризики.

У структурі страхових виплат станом за 2022 рік найбільша питома вага страхових виплат припадає на такі види страхування, як:

- автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») – 7472 млн грн (або 59,8%);
- медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) становить 2952,3 млн грн (або 23,6%);
- страхування фінансових ризиків – 968,1 млн грн (або 6,7%) (станом на 31.12.2019 – 1 570,2 млн грн (або 11,2%);
- страхування життя – 831,3 млн грн (або 66,5%) [25].

Отже, проаналізувавши показники страхового ринку України у 2022 році, можемо зробити висновок, що хоча кількісні показники мають тенденцію до скорочення, проте функціональні та інституційні характеристики страхового ринку України загалом відповідають реальним потребам економіки. Дані процеси можна пояснити декількома причинами, серед яких пандемія COVID-19 та воєнний стан, внаслідок російської агресії.

2.2. Аналіз функціонування страховиків на страховому ринку України

Щоб оцінити функціонування страхових компаній, необхідно дати оцінку тенденцій основних показників функціонування страхового ринку України. Ранжування страхування на підгалузі життя та ризикове страхування окреслює відмінності в діяльності компаній на кожному з цих сегментів страхового ринку, зокрема різні вимоги висуваються до мінімального розміру статутного капіталу, існують розбіжності в формуванні та використанні коштів страхових резервів, суттєво відрізняється кількість страхових компаній на ринку, сегменту ринку non-life притаманна відсутність безперечного лідера, на відміну від сегменту

страхування життя, не кожна компанія здійснює всі види страхування, що пропонуються для аналізу. На основі вищесказаного, проведемо аналіз діяльності страховиків на страховому ринку, враховуючи даний факт. Зробимо порівняння діяльності найбільших семи страхових компаній на ринку страхування життя.

Таблиця 2.6

Страхові платежі по страхуванню життя за 1 квартал 2021-2023рр.

СК	Страхові платежі, тис. грн.			Темп приросту, %		Зміна, тис. грн.	
	за 1 квартал 2023 р.	за 1 квартал 2022 р.	за 1 квартал 2021 р.	2023/2022	2022/2021	2023/2022	2022/2021
«МетЛайф»	540647	545921	469203	-0,97	16,35	-5274	76718
«ТАС»	122528,2	144345,5	181927,6	-15,11	-20,66	-21817,3	-37582,1
«PZU Україна страхування життя»	95188	129815	146666	-26,67	-11,49	-34627	-16851
«Унікажиття»	85237,7	122395,3	123789	-30,36	-1,13	-37157,6	-1393,7
«ARX LIFE»	73297,3	69769	75406	5,06	-7,48	3528,3	-5637
«Княжа лайф вієнна іншуранс груп»	14827,7	14275,4	18263,4	3,87	-21,84	552,3	-3988
«КД-Життя»	13621	15174	13744	-10,23	10,4	-1,533	1430
Всього	945346,9	1041695,2	1028999	-9,25	1,23	-96348,3	12696,2

Джерело: розраховано автором на основі [16]

Проведений аналіз табл. 2.6 свідчить, що страхові платежі в 1 кварталі 2023 року в порівнянні з 1 кварталом 2022 року скоротилися на 96348,3 тис. грн. або на 9,25 %. Якщо взяти за порівняння попередні роки 1 кварталу 2022-2021 рр. то страхові платежі по страхуванню життя зростали, відповідно - 12696,2 тис. грн. або 1,231%. Така ситуація свідчить про зменшення попиту на даний страховий продукт.

Зі всіх проаналізованих нами компаній, лише дві мали тенденцію до зростання у 1 кварталі 2023 року по даному виду страхування, відповідно: страхова компанія «ARX LIFE» – 3528,3 тис. грн. або на 5,06% та ПрАТ «Княжа лайф вієнна іншуранс груп» – 552,3 тис.грн. (3,87%).

Таблиця 2.7

Власний та статутний капітал страхових компаній із страхування життя за
1 квартал 2022-2023 рр.

СК	Власний капітал на 31.03.23 р., тис. грн.	в т.ч. уставний капітал, оплачений	Частка уставного капіталу у власному капіталі, %	Власний капітал на 30.03.22 р., тис. грн.	Зміна, 2023/2022, %
«МетЛайф»	865028	102925	11,9	408337	111,84
«РЗУ Україна страхування життя»	457814	32540	7,1	374201	22,34
«Уніка життя»	266056	100090	37,6	259019	22,34
«ТАС»	263317	93322	35,4	231055	13,96
«ARX LIFE»	135102	29300	21,7	107241	30,63
«Княжа лайф вієнна іншуранс груп»	116787	35871	30,7	107241	8,9
«КД-Життя»	63597	36015	56,6	53595	18,66
Всього	2167701	430063	19,8	1536875	41,05

Джерело: складено автором на основі [16].

Найбільший розмір власного капіталу за 1 квартал 2023 року, має компанія ПрАТ "МетЛайф" - 865028 тис. грн., а найменший ПрАТ «КД-Життя» - 63597 тис. грн., всі компанії відповідають вимогам регулятора щодо мінімального розміру статутного капіталу в сегменті страхування життя.

Таблиця 2.8

Страхові виплати і кількість страхових випадків за 1 квартал 2023 року

СК	К-сть застрахованих на 31.03.2023 р.	Страхові виплати, на 31.12.2021 р., тис. грн.	В тому числі у вигляді анuitетів, тис. грн.	Отримано від перестрахувальників	Викупна сума, тис. грн.	К-сть страхових випадків, од.	Страхова виплата по окремому страховому випадку, тис. грн	
							макс	серед.
«МетЛайф»	893626	114278	0,0	6903	33657	6208	1940	18,4
«ТАС»	219079	63138,7	14785,8	107,7	13250,1	2178	5180,6	29
«Уніка життя»	96971	20172	0,0	0,0	7301,3	356	989	56,7
«ARX LIFE»	736866	17961,2	0,0	0,0	2,5	1895	2504,1	9,5
«PZU Україна страхування життя»	98618	11704	0,0	0,0	8727	455	317	25,7
«Княжа лайф вієнна іншуранс груп»	12888	8870,2	95,1	0,0	3022,4	106	1724	83,7
«КД-Життя»	11090	1941	0,0	0,0	916	37	322	52,5
Всього	2069138	238065,1	14880,9	7010,7	66876,3	11235	5180	21,2

Джерело: розраховано автором на основі [16].

Безумовним лідером ринку страхування життя є ПрАТ «МетЛайф». Кількість застрахованих осіб даної страхової компанії становить близько 893626 тис. осіб, частка ринку страхування життя, це свідчить, що вона контролює майже 38%. Відповідно кожна четверта гривня, яку українці вносять при страхуванні життя – це придбання страхового захисту саме від "МетЛайф", крім того, компанія здійснила найбільше страхових виплат – 114278 тис. грн., страхових випадків по угодах було зафіксовано 6208 од., максимальний розмір

виплати по окремо взятих страхових випадках становила 1940,0 тис. грн., а мінімальна – 18,4 тис. грн.

Премії страхування життя зменшилися порівняно з попереднім кварталом на 15% і залишилися нижчими на 13% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Водночас виплати страховиків життя зросли на 8% за квартал та на 65% порівняно з I кварталом 2022 року. Відношення виплат до премій у сегменті страхування життя зростає вже п'ятий квартал поспіль і досягло рекордного значення за останніх п'ять років.

Кількість договорів страхування життя, укладених протягом січня-березня 2023 року перевершила 488,3 тис. шт., укладених на 99% на користь страхувальників. Кількість фізичних осіб, застрахованих упродовж звітного періоду склала 386 419 чол. Кількість фізосіб, застрахованих на кінець звітного періоду перевищило 3,91 млн чол. [27]

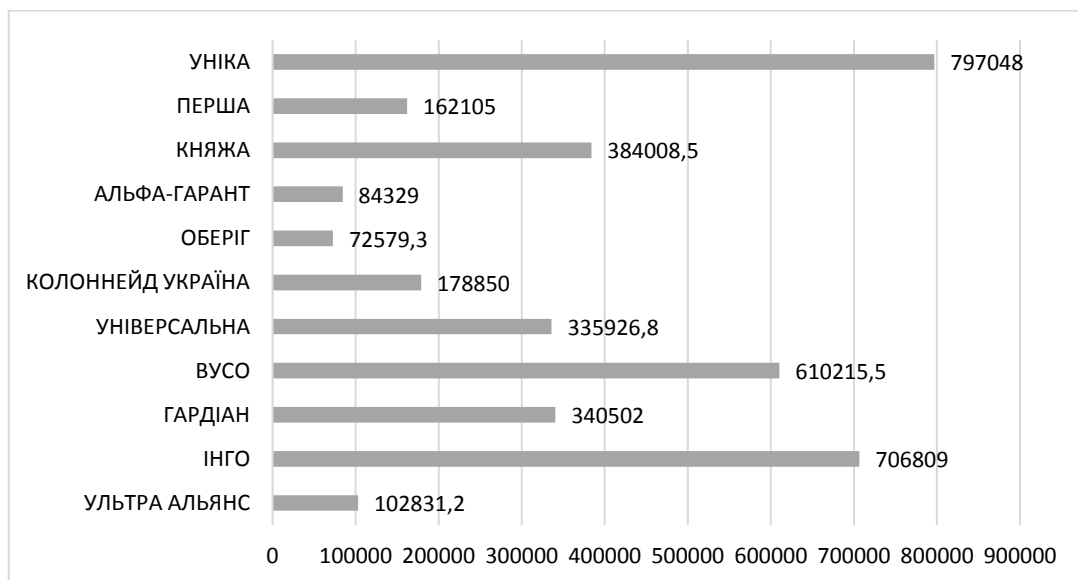

Рис.2.7. Оцінка найбільших страхових компаній поп-life за сумою страхових премій за 1 квартал у 2023 році, тис. грн.

Джерело: складено автором на основі даних [16, 27]

За 1 квартал 2023 року найбільшу частку на страховому ринку України за сумою займають СК УНІКА – 797048 тис. грн. та СК ІНГО – 706809 тис. грн. Хоча за рейтингами щодо темпу зростання у даному сегменті страхування 1 місце займає Ультра Альянс – 262,2% за сумою – 102831 тис.грн.

Слід зазначити, що страховий ринок України за 1 квартал 2023 року показав зниження премій на 14%. Загальний розмір валових страхових премій в 1 кварталі 2023 року скоротився з 10,5 млрд грн до 9 млрд грн [28].

Розглянемо дані щодо виплат страхових премій по ризиковому страхуванню (рис. 2.8).

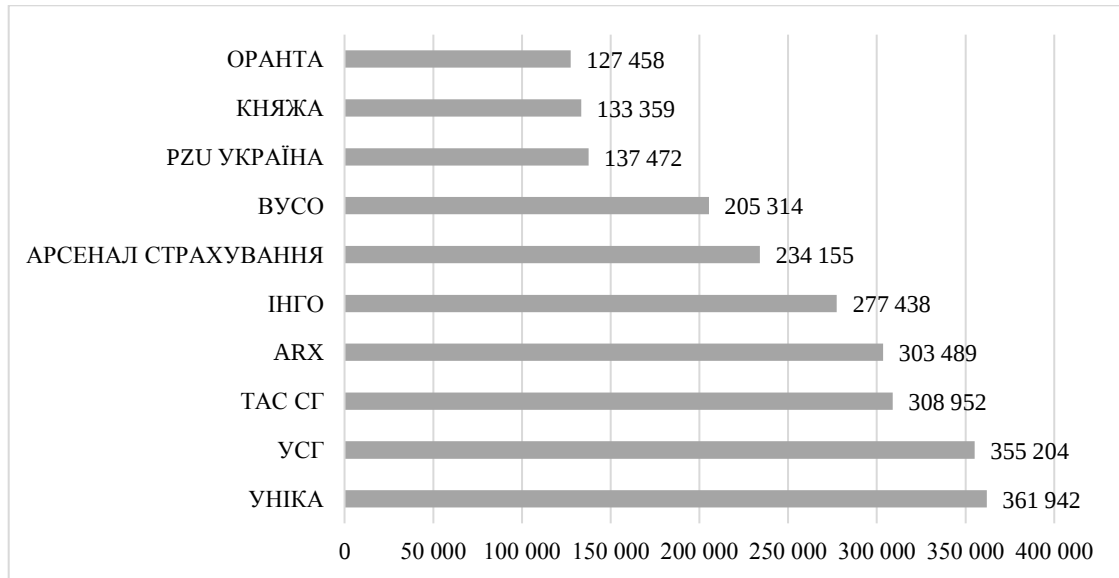

Рис. 2.8. Оцінка найбільших страхових компаній за сумою страхових виплат за 1 квартал у 2023 році, тис. грн.

Джерело: складено автором на основі даних [16, 27, 28]

Провівши аналіз страхових компаній за сумами страхових виплат, ми спостерігаємо, що СК УНІКА здійснила найбільше виплат на суму 361942 тис. грн., що становить 11% даного сегмента страхового ринку. Наближеною до СК УНІКА за даними показниками є СК УСГ – 355204 тис. грн.

Страхові виплати та відшкодування клієнтам у 1 кварталі 2023 року склали 3,8 млрд грн., у тому числі 287 млн грн. зі страхування життя (викупні суми / розриви договорів склали 69,8 млн грн).

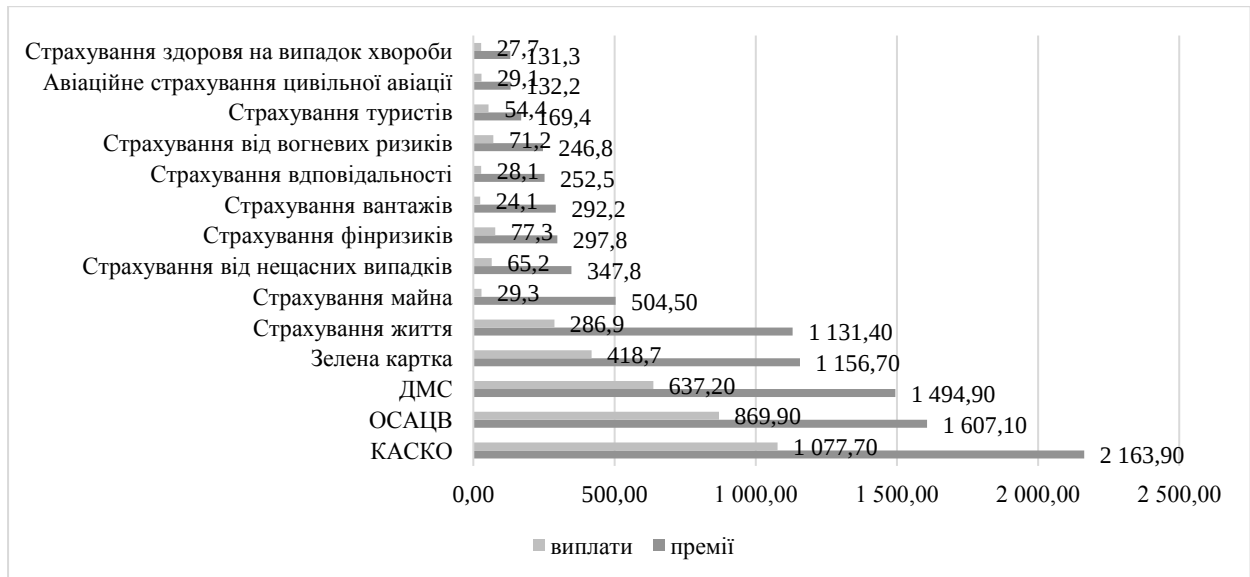

Рис. 2.9. Структура премій та виплат за видами страхування у 1 кварталі 2023 року.

Джерело: складено автором на основі [16, 27].

Проведений аналіз свідчить, що основна частка виплат з ризикового страхування припадає на КАСКО 1,1 млрд грн та ОСАЦВ 870 млн грн, а у лайфовому страхуванні – на накопичувальне страхування життя 227,5 млн грн. [28] (рис. 2.9)

На основі аналізу функціонування страхових компаній за період 2020-2023 роки, можна зробити висновок щодо стану страхового ринку України під час війни. варто відзначити його знаходження в кризовій ситуації, проте він продовжує працювати та забезпечувати захист суспільства та суб'єктів господарювання.

В страховому портфелі за 2020-2022 рр. найбільша кількість залучених премій традиційно припадає на автострахування. Отримані премії «Зеленої картки», виступили драйвером підтримки ринку і в порівнянні з 2021 р. збільшилися на 2,2 млрд грн, тобто вдвічі, відповідно зі збільшенням премій відбулося й збільшення виплат на 0,2 млрд грн. Попит на цей вид страхування актуалізувався, оскільки багато українців виїхали на своїх автомобілях за кордон. Також, збільшення надходжень спостерігається за страховим пакетом

«Від нещасних випадків», інші види страхових продуктів продемонстрували спад: найбільше скорочення спостерігається в медичному страхуванні (-2,8 млрд. грн), страхуванні майна та вогняних ризиків (-2,5 млрд. грн). КАСКО хоч і продемонструвало зниження на 2,2 млрд. грн, але його варто віднести до позитивних змін, оскільки за даним видом страхування у 2022 р. було залучено найбільше страхових премій в сумі 8,4 млрд. грн. [28]

В умовах воєнного стану ринок страхування засвідчив спад у діяльності та скороченні кількості учасників. Незважаючи на це, можемо констатувати, що страхові компанії, які мають фінансово стабільний стан змогли швидко адаптуватися та налагодити роботу, продовжуючи стабільно працювати.

Висновки до розділу 2

Проаналізувавши показники страхового ринку України у 2022 році, можемо зробити висновок.

Рівень проникнення страхування в Україні у 2018-2019 роках був стабільним (1,39% - 1,4%), але з 2020 року спостерігається тенденція до зниження цього показника. У 2021 році він становив 0,74%, а у 2022 році – 0,55%. Цей показник є незначним у порівнянні з аналогічними показниками в країнах Європи (7,5%-2,8%).

У період з 2018 по 2020 роки спостерігався позитивний приріст валових страхових премій. Однак, починаючи з 2021 року, цей показник знизився з 53001,2 млн грн до 39616 млн грн у 2022 році. Зміна показника валових страхових виплат демонструє позитивну тенденцію протягом всього періоду дослідження. Він показує зростання значення показника на 2464,2 млн грн у 2022 році у порівнянні з 2018 роком, що становить 81,1%.

Відповідно структура валових страхових премій за видами страхування протягом 2018-2022 років має місце тенденція зростання показника валових страхових премій із страхування життя та добровільного особистого страхування. Проте в кількісному виразі значення цих показників є досить

невисокими. Частка премій із страхування життя в 2022 році склала 12,2 %, а частка добровільного особистого страхування – 22,0 %.

Розглянувши структуру страхових виплат, можемо стверджувати, що найбільша питома вага страхових виплат у 2022 році припадає на такі види страхування, як: автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») – 59,8%; медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) – 23,6%; страхування фінансових ризиків – 6,7%; страхування життя – 66,5%.

Аналіз показує, що страхові платежі в 1 кварталі 2023 року в порівнянні з 1 кварталом 2022 року скоротилися на 9,25%. Це свідчить про зменшення попиту на страхові послуги.

З усіх проаналізованих компаній, лише дві мали тенденцію до зростання у 1 кварталі 2023 року по страхуванню життя: страхова компанія «ARX LIFE» та ПрАТ «Княжа лайф вієнна іншуранс груп». Найбільший розмір власного капіталу за 1 квартал 2023 року має компанія ПрАТ «МетЛайф», а найменший - ПрАТ «КД-Життя». Всі компанії відповідають вимогам регулятора щодо мінімального розміру статутного капіталу в сегменті страхування життя.

Безумовним лідером ринку страхування життя є ПрАТ «МетЛайф», яка контролює майже 38% ринку. За 1 квартал 2023 року найбільшу частку на страховому ринку України за сумою займають СК УНІКА та СК ІНГО. Премії страхування життя зменшилися порівняно з попереднім кварталом на 15% і залишилися нижчими на 13% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Загальний розмір валових страхових премій в 1 кварталі 2023 року скоротився з 10,5 млрд грн до 9 млрд грн.

Ці висновки підкреслюють важливість подальшого дослідження та розробки ефективних стратегій для подолання цих викликів. Зокрема, необхідно зосередитись на пошуку способів підвищення попиту на страхові послуги, забезпечення стабільності страхового ринку та зниження впливу негативних факторів, таких як війна та економічна нестабільність.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Проблеми та ризики страхового сектору України крізь призму аналізу сучасних подій

Російське вторгнення в Україну поставило під загрозу соціально-політичну та економічну стабільність. Військові руйнування, потоки біженців і розрив усталених економічних зв'язків створили кризу, з якою важко впоратися. Досвід України у функціонуванні тривалого і безпрецедентного військового конфлікту 21 століття є унікальним у багатьох відношеннях. Це актуально для держав-членів Європейського Союзу (ЄС), які не мають подібних механізмів врегулювання криз, оскільки востаннє вони зіткнулися з військовим викликом у формі більш локалізованої балканської кризи в 1990-х роках.

Важливо виділити дослідження, присвячені темі страхування та його впливу на фінансовий стан країн, а також його потенціалу як драйвера структурних економічних перетворень. Зокрема, сербські дослідники наголошують на історії розвитку страхування, галузі, яка еволюціонувала від приватної ініціативи до того, щоб стати провідним сектором економічного життя багатьох країн [29]. Кіндзерський Ю. розглянув ключові аспекти післявоєнного промислового відновлення України, проаналізувавши основні виклики та особливості політики. Автор також наголосив на необхідності реформування фінансової системи, у яких важливу роль може відіграти страхування як механізм обмеження інфляційних процесів [30]. Планкетт визначив основні тенденції та ризики в діяльності страхових компаній, підкресливши важливість морального аспекту – впевненості в отриманні послуг належної якості, що в свою чергу спонукає споживачів довіряти свої гроші приватному сектору. Моральний аспект недооцінювався багатьма фахівцями, тому його необхідно враховувати при прогнозуванні подальшого розвитку економіки України в цілому [31]. Рябов І. та Рябова Т. визначили сучасні тенденції в економічній сфері, де страхування

відіграє важливу роль як інструмент акумуляції фінансових ресурсів, які можна використовувати на поточні потреби [32].

Таким чином, поточні дослідження зосереджені на вивченні економічних наслідків російсько-української війни або аналізі поточного стану світової чи національної економіки. З цієї причини питання подальшого розвитку економіки України через призму прогнозування (на основі вивчення можливостей і напрямів післявоєнної відбудови) залишаються малодослідженими. Окремим, малодослідженим питанням є інноваційний аспект сталого розвитку економіки України крізь призму аналізу сучасних подій. Слід також проаналізувати використання інструментів страхування у післявоєнному відновленні української економіки.

Як свідчить проведений аналіз у другому розділі магістерської роботи, у зв'язку з переміщенням населення, тимчасовим захопленням територій, фізичним знищенням майна, кількість центрів обслуговування клієнтів страхових компаній скорочується. У регіонах, де ведуться бойові дії, проблематичною є організація врегулювання страхових випадків, перевірка транспортних засобів, отримання та належне оформлення документів для подачі в страхову компанію для отримання страхових виплат, виклик поліції на місце ДТП. За даними НБУ, зараз на ринку страхування життя працює 13 страхових компаній. Всі вони відповідально обслуговують своїх клієнтів і здійснюють страхові виплати [16].

Проте компанії повідомляють про значне зниження страхових виплат, що призводить до обмеження їх діяльності. Такі обмеження можуть бути пов'язані з труднощами зв'язку та роботи персоналу, а також утрудненим доступом до офісів та оригіналів документів. Це ускладнює страхові виплати, особливо у разі смерті застрахованих осіб на окупованих територіях. Незважаючи на це, страховий ринок продовжує працювати навіть під час війни [29]. НБУ докладе всіх зусиль, щоб ця тенденція продовжувалася, зокрема, підтримувати постійний діалог з учасниками ринку та оперативно реагувати на їхні потреби [33].

Продовження бойових дій негативно впливає на економічні процеси в Україні, тому визначити подальший розвиток страхової галузі непросто. Ця галузь залежатиме від багатьох елементів, зокрема від стану економічних відносин, макрофінансових показників, стабільності політичної ситуації, загальної демографічної ситуації. Збільшення втрат серед громадян і зниження їхніх доходів матимуть явний негативний вплив на ситуацію [34]. Це може бути найбільш помітним у таких сферах, як страхування життя та майна. Ризики та премії за окремі види страхування, в тому числі медичне, також зросте. З іншого боку, після закінчення бойових дій будуть створені нові можливості для розвитку страхового ринку, особливо у сфері нафтовидобутку та страхування інфраструктури. Певний негативний вплив на розвиток страхового ринку має і поточна політика НБУ.

Зокрема, з початку російського військового вторгнення тиск на страхові компанії невинуватено посилювався, а їхня робота ускладнилася [35]. Запроваджено додаткові вимоги до майнового стану власників страхових компаній, розширено вимоги до умов ліцензування та непропорційно високі вимоги до корпоративного управління страховиків. Це змусило компанії збільшувати штат, якого для малого та середнього бізнесу стало забагато. Власники страхових компаній помітили падіння прибутків, зростання ризиків і зменшення дивідендів.

Військовий конфлікт, що відбувається в Україні, серйозно вплинув на світову економіку, особливо на країни ЄС. Це призвело до шоку для регіональної стабільності, торгівлі, геополітичного порядку та нових ризиків для зростання ВВП, інфляції та монетарної політики. Також відбулося зростання цін на нафту Brent через запровадження санкцій проти країни-агресора, що також змінило баланс світових товарних ринків. Невеликий спад може спостерігатися в Сполучених Штатах Америки (далі – США) наприкінці 2022 або на початку 2023 року. Цей період характеризуватиметься стагфляційними характеристиками із зростанням нижче тренду та інфляцією вище тренду, що обтяжуватиме світову економіку через слабкий попит та жорсткіші фінансові умови. Зростання в

Європі сповільнилося через зростання цін на природний газ і погіршення динаміки поставок. У євроні зростання буде нижчим за тенденцію, починаючи з третього кварталу 2022 року, але прямої рецесії, ймовірно, не буде. Протягом наступних 10 років світова економіка зростатиме в середньому на 2,5% на рік, що значно менше середнього показника до пандемії COVID-19 [36].

Російська агресія призвела до зменшення потенціалу України, яка втрачає ресурси, запаси, інфраструктуру, людський капітал, фінанси та конкурентоспроможність в умовах динамічних процесів глобалізації. Тим не менш, війна може створити певні можливості для України, зокрема переорієнтація на нові ринки, пошук більш надійних союзників і торговельних партнерів у світовому економічному просторі та зменшення залежності від російської країни-агресора, зокрема в енергетичній сфері [37]. Проте головним наслідком війни, незалежно від її детермінації, є втрати. Втрати включають фінансові та людські втрати, зруйновану інфраструктуру та виробничі потужності, призупинені інвестиційні проекти, нейтралізований природний потенціал, скорочення попиту населення, зруйновану транспортну інфраструктуру, заблоковані порти, обмеження на транскордонні валютні платежі та звуження кола внутрішніх товарів, дефіцит імпорту енергії.

У контексті фінансової підтримки економічного відновлення України існують обмежені джерела, які можна використовувати [38]. Це обмеження було передбачуваним в умовах жорстокої війни. Світова економіка перебуває в дестабілізованому стані, а значна кількість країн – у стані, який свідчить про неминуче наближення глобальної соціально-економічної кризи. Що стосується використання внутрішніх джерел для фінансування відновлення української економіки, то слід враховувати не лише збитки підприємницького сектору, а й зниження активності банків, заморожування інвестиційних проектів, повне або часткове припинення комерційної діяльності компанії та ін.

Контекст кризи в Україні супроводжується кількома додатковими проблемами, пов'язаними зі структурою людського капіталу. Зокрема, велика кількість безробітних, масовий відтік кваліфікованих спеціалістів за кордон,

ризик втрати значної кількості громадян, які покинули країну в пошуках тимчасового притулку. Також спостерігається безпрецедентний дисбаланс робочої сили між регіонами. Згідно з відкритими дослідженнями, 2022 рік був найскладнішим для української економіки [39]. Масштаби збитків і динаміка промислового спаду безпрецедентні. Найбільший шок від повномасштабної війни стався в березні 2022 року. Експерти за допомогою непрямих методів розрахунку та інструментів моделювання оцінили падіння ВВП у березні 2022 року в 47-50% (порівняно з березнем 2021), що призвело до падіння ВВП на 15,1%. І квартал за даними Державної служби статистики України. Зміни в структурі економіки України відображаються в таких основних показниках, як реальний ВВП, індекс споживчих цін, баланс поточних операцій, міжнародні резерви тощо.

Окрім військової ескалації, страхова галузь стикається з багатьма проблемами, включаючи дуже динамічні регуляторні складнощі, що створює для компаній значні ризики, які впливають на фінансову та операційну стабільність, і, навпаки, потенційні можливості для використання.

Темпи змін у страховій галузі зростають, що призвело до зростання кількості доступних страхових продуктів на ринку та ескалації інновацій для задоволення потреб ринку. Ці зміни можуть ускладнити для страховиків дотримання останніх вимог і можуть збільшити вартість дотримання вимог. Регулюючі органи також все частіше перевіряють нові страхові продукти та послуги, особливо ті, що пропонуються онлайн або через мобільні пристрої. Зміни в нормативно-правовій базі, нове законодавство або юридичні дії можуть створити проблеми з дотриманням законодавства та збільшити операційні витрати. Недотримання вимог може призвести до штрафів, пені, репутаційної шкоди або навіть втрати ліцензії. Посилений контроль також може ускладнити для страховиків виведення на ринок нових послуг і продуктів, а також збільшити вартість дотримання вимог.

Сучасні технології, такі як штучний інтелект (ШІ), Big Data та блокчейн, трансформують страхову галузь, і галузь повинна використовувати ці технології,

щоб залишатися конкурентоспроможною. Можливість ефективної автоматизації завдань у масштабі виділить успішні компанії серед конкурентів. Швидкий розвиток технологій може зруйнувати традиційні моделі страхування. InsurTech (Insurance Technology), які використовують штучний інтелект, Big Data та блокчейн, можуть надавати інноваційні страхові продукти та послуги, щоб змінити традиційний підхід до страхування. Нездатність адаптуватися до сучасних технологій може призвести до втрати частки ринку.

Страхова індустрія зберігає величезні обсяги конфіденційних даних клієнтів, що робить її привабливою мішенню для кіберзлочинців. Витік даних та кібератаки можуть призвести до фінансових втрат, репутаційної шкоди, регуляторних штрафів та юридичної відповідальності. Кібератаки стають дедалі витонченішими і становлять серйозну загрозу, оскільки резонансні кібератаки останнім часом вражають галузь. Ставки в боротьбі з кіберризиками високі, оскільки хакери можуть викрасти конфіденційні дані, такі як інформація про клієнтів і фінансові записи, порушити роботу, вплинути на фінансову стабільність і серйозно негативно вплинути на репутацію компанії.

Наслідки зміни клімату, включаючи збільшення частоти та тяжкості екстремальних погодних явищ, можуть мати значний вплив на страхову галузь. Страховики можуть зіткнутися з вищими виплатами страхових відшкодувань, збільшенням витрат на перестрахування та труднощами в оцінці та ціноутворенні ризиків, пов'язаних зі зміною клімату. Наразі існують значні нормативні вимоги, пов'язані зі зміною клімату, і ці вимоги продовжуватимуть посилюватися, оскільки регулятори продовжують зосереджуватися на зміні клімату. Наразі існують нормативні акти, пов'язані з розкриттям інформації про зміну клімату та управлінням зміною клімату. Зміна клімату широко вплине на страхову галузь, впливаючи на різні питання, починаючи від розрахунку резервів і закінчуючи преміями, які страхові компанії стягуватимуть зі своїх клієнтів.

У зв'язку з поточним зростанням процентних ставок і пов'язаним з цим впливом на інвестиції компаній, регулюючі органи будуть приділяти більше уваги ефективності інвестицій, що зберігаються страховими компаніями, а також

тому, чи виконуються вимоги щодо резервів компаній, особливо у випадку інвестицій, вартість яких важко виміряти або яка не оцінюється на публічних ринках. Що стосується того, як інвестують страхові компанії, то офшорні перестраховальні операції також будуть в центрі уваги. Крім того, в періоди економічного спаду страхові компанії можуть зіткнутися зі зниженням попиту на поліси, збільшенням кількості скасування полісів і зниженням прибутковості інвестицій. Економічна нестабільність також може призвести до підвищення рівня безробіття та збільшення рівня дефолтів, що вплине на прибутковість страхової галузі.

Посилення конкуренції з боку нетрадиційних гравців, таких як технологічні компанії та фінансові установи, які часто мають інші бізнес-моделі та нижчі витрати, ніж традиційні страховики, продовжуватиме чинити тиск на маржу страхових компаній.

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що страхування може відіграти важливу роль у післявоєнному відновленні економіки України. Проте, для цього потрібно подолати ряд викликів, включаючи забезпечення політичної та економічної стабільності, підвищення платоспроможності населення, розвиток зовнішньоекономічних зв'язків у сфері страхування, вдосконалення нормативно-правової бази, боротьбу з інфляцією та розвиток фондового ринку. Ці заходи допоможуть створити сприятливі умови для розвитку страхового ринку в Україні та його використання як інструменту для підтримки післявоєнного відновлення.

3.2. Основні напрями розвитку страхового ринку України

Війна актуалізувала кілька важливих галузей економіки. Функціонування страхового ринку є важливою складовою фінансової стійкості економічних відносин в Україні. Відповідно, акцент на цій галузі має бути важливою частиною повоєнного відновлення України. Особливої уваги галузь потребує сьогодні, вже наприкінці воєнного стану, адже забезпечення своєчасних страхових виплат та надання відповідних послуг гарантують життєздатність і сталість, передбачуваність економічного життя.

У довоєнний період за оцінками Swiss Re Sigma, страховий ринок України потрапив до десятки ринків світу, що мають найдинамічніший розвиток [40]. Сьогодні, за даними регулятора, на вітчизняному ринку здійснюють діяльність 128 страхових компаній. Але вже найближчим часом очікується їх скорочення. Для більш повного дослідження страхового ринку України на основі даних розділу 2, ми провели прогнозування кількості страхових компаній в Microsoft Excel до 31.12.2026 р.

На рис. 3.1 зображено прогнозування Microsoft Excel, де ми спостерігаємо, що з кожним роком кількість страхових компаній на страховому ринку України буде скорочуватись. Такі результати ймовірно можуть бути пов'язані з боку НБУ, яке займається "чисткою" і застосовує санкції до тих страховиків, які ігнорують виконання нормативів.

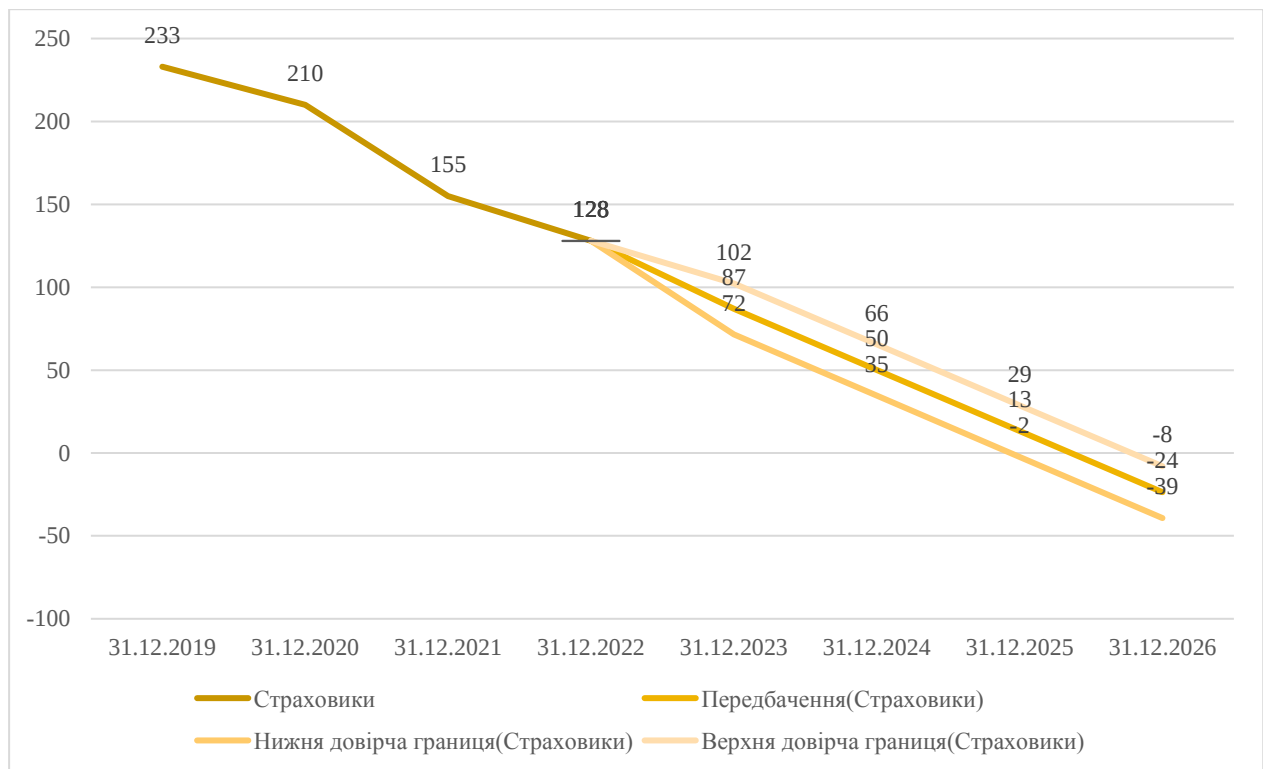

Рис. 3.1. Прогнозування кількості страхових компаній на ринку України в 2023-2026 рр.

Джерело: складено автором на основі [16].

Виходячи з передбачень Microsoft Excel у 2024 році буде 87 страхових компаній. Така кількість на наступний рік можлива, адже вже зараз ми спостерігаємо, як Нацбанк відновлює повноцінний нагляд за ринком. Деякі експерти стверджують, на сьогодні є 50 реально працюючих компаній, між якими відбудеться перерозподіл платежів. Також НБУ багато анулював ліцензій вже, не тільки через неупорядкований капітал, активи та структуру власності, а також через реагування на скарги споживачів, недотриманням норм законодавства у сфері протидії легалізації доходів та фінансування тероризму. Ще ряд страхових компаній НБУ позбавив ліцензій через непрозору структуру власності [41].

Саме завдяки нагляду НБУ за дотриманням фінансових показників і нормативів учасників страхового ринку, встановлення нормативів за розмірами капіталу, резервами страховиків, захистом прав страхувальників тощо,

відбудеться відхід слабких компаній і консолідація більш сильних гравців і це призведе до набуття більшої стабільності та динаміки розвитку страхового ринку [42]

Таблиця 3.1.

Оцінка прогнозу кількості страхових компаній на ринку України
на 31.12.2023-2026 рр.

Часова шкала	Страховики	Передбачення (Страховики)	Нижня довірча границя (Страховики)	Верхня довірча границя (Страховики)
31.12.2019	233			
31.12.2020	210			
31.12.2021	155			
31.12.2022	128	128	128	128
31.12.2023		87	72	102
31.12.2024		50	35	66
31.12.2025		13	-2	29
31.12.2026		-24	-39	-8

Джерело: складено автором на основі [16].

Проте чимало компаній змогли досить удаło підлаштуватися під нові умови. Зокрема, оформити поліс страхування стало можливо онлайн, без відвідування офісу. Проте забезпечити якісну цифровізацію страхових послуг можуть не всі учасники ринку, що згодом має призвести до зменшення числа страховиків та зростання числа великих компаній на цьому ринку.

Проте, як підтверджує прогнозування Microsoft Excel тенденція укрупнення страхових компаній фіксується вже з 2019 р. і такий тренд консолідації страхового ринку збережеться й надалі. Унаслідок цього українцям уже зараз варто користуватися послугами найбільш надійних компаній.

Для нормалізації ситуації та сприяння виходу галузі з кризи пропонується використовувати модель впливу страхових компаній на загальне відновлення економіки України. Безперечно, повністю врахувати всі можливі зміни у післявоєнній ситуації в Україні є надзвичайно складним, оскільки бракує подібного досвіду в інших країнах. Очевидно, що роль страхування не слід переоцінювати; однак цей сектор економіки може відігравати значну роль у

зростанні ВВП. Отже, запропонована модель буде виглядати наступним чином (рис. 3.2):

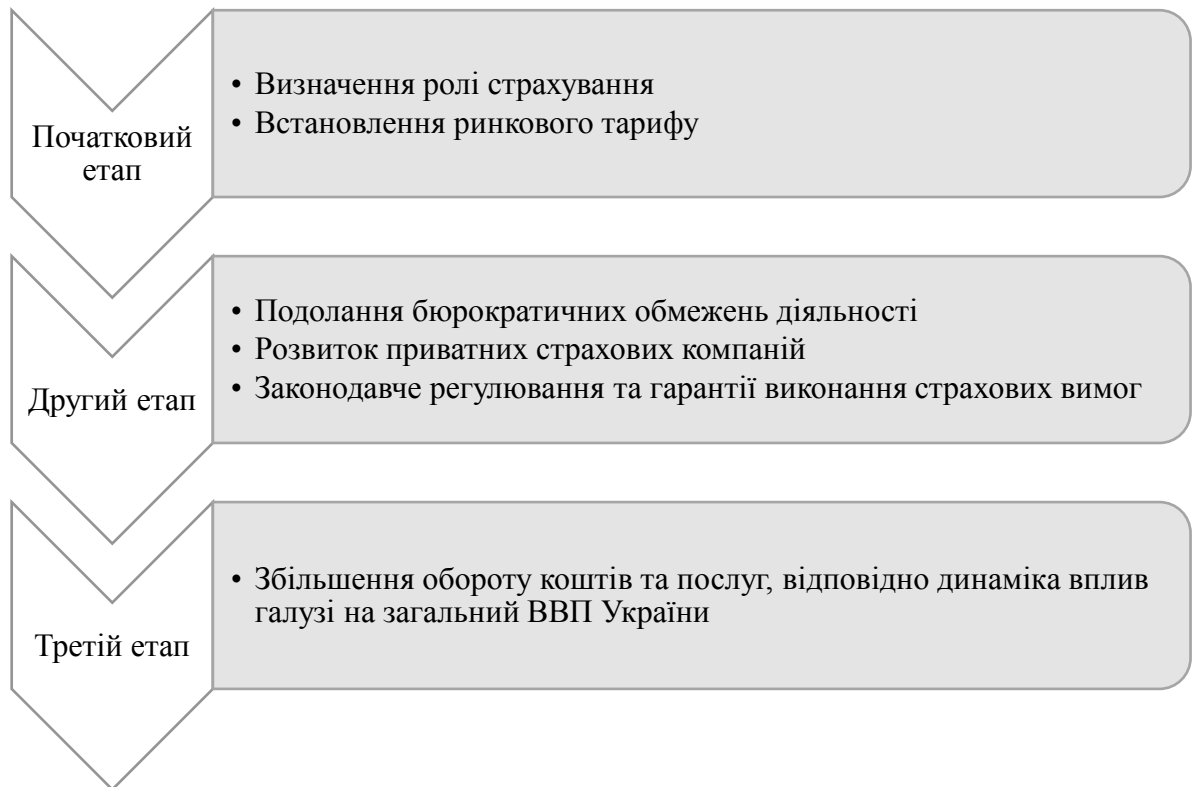

Рис. 3.2. Модель впливу страхових компаній на післявоєнне відновлення економіки України [43].

Запропонована модель відновлення української економіки та її переходу до сталого розвитку дозволяє вирішення низки важливих питань шляхом активного використання страхового сектору. Ця модель в першу чергу фокусується щодо створення нових ідей, концепцій, продуктів, послуг і систем, які сприяють збалансованій інтеграції економічного зростання, соціального розвитку та захисту навколишнього середовища. Його впровадження сприятиме активізації суміжних галузей, зокрема пов'язаних із сучасними інформаційними технологіями, тим самим позиціонуючи страховий сектор як потужний рушій фінансової трансформації в Україні. Тому необхідно пояснити кожен етап цієї моделі.

Визначення ролі страхування є теоретичним аспектом, який пов'язаний із попитом на послугу (Y), який безпосередньо впливає на встановлення ринкових

тарифів (Р), що регулюються співвідношенням попиту та пропозиції. На цьому етапі важливо запобігти картельним угодам чи порушенням антимонопольного законодавства.

Другий етап передбачає зменшення адміністративного тиску на галузь. Вважаємо, що в післявоєнний період очікується зменшення «бюрократичного» тягара страхових компаній, що буде логічним кроком до стабілізації їх діяльності. Так само слід усунути спроби накладення додаткового тягара на бізнес через необґрунтовані запити на інформацію в різних форматах, дублювання первинних документів та інші процедури, включно з визначенням резервів і структури активів. Такі перетворення загалом полегшать роботу компаній та оптимізують функції регулятора НБУ. Таким чином, позначивши їх (R, визначене експертним середовищем), отримуємо показник, який поєднує подолання бюрократичних процедур та інструменти запобігання порушенням у майбутньому, законодавчі гарантії встановлення та виконання страхових відшкодувань тощо.

Останній етап визначає потенційне зростання обороту коштів і послуг (O) в результаті використання страхової галузі. Таким чином, основну запропоновану формулу можна визначити так:

$$E = (Y/R*O)/100\% \quad (3.1)$$

де, E – визначений економічний ефект, роль страхових компаній у відновленні економіки.

Потенційне використання страхування у відновленні економічних процесів і фінансового життя свідчить про успішний досвід. Наприклад, Планкетт [44], зазначив, що страхування має значний моральний ефект. Можливість отримувати винагороду сприяє формуванню довіри, яка є цінним ресурсом для репутації навіть у національному економічному масштабі. Довіра заохочує інвестиції, як продемонстрували Шах і Гедамкар [45]. Наявність страхового покриття може стимулювати інвестиції, особливо в секторах української економіки, де існують значні ризики. Інвестори можуть бути більш схильні інвестувати в проекти, які мають страховий захист, оскільки це знижує

ризик втрати ресурсів. Загалом цей процес, як зазначають інші дослідники, сприяє притоку капіталу в економіку та фінансовий ринок. З цієї точки зору страхування є ефективним механізмом, а його моральний потенціал потребує подальшого вивчення [46].

Дослідники також підкреслили, що страхування забезпечує фінансовий захист від ризиків і неочікуваних втрат [47]. Наприклад, страхування майна та страхування від нещасних випадків може допомогти підприємствам відновитися після стихійних лих, пожеж або інших подій, які можуть завдати матеріальних збитків. Це дозволяє підприємствам швидко відновити продуктивність і зберегти зайнятість, як наголошує Хе [48].

Результати дослідження визначають головні напрямки відновлення української економіки. Серед них дослідники справедливо виділяють пожвавлення внутрішнього ринку [49]. До факторів, що впливають на внутрішній ринок, слід також віднести вплив страхування. Хоча цьому аспекту приділяється менше уваги, впровадження нових моделей страхування нормалізує обіг товарів, послуг і фінансових ресурсів на внутрішньому ринку. Цьому сприятиме, зокрема, відновлення довіри, про яке йшлося раніше. Таким чином, хоча очікувані ефекти у вимірі реального ВВП, як запропоновано в дослідженні, можуть зіграти допоміжну роль у відновленні української економіки, важливо зосередитися насамперед на можливостях відновлення довіри до української економіки як значного внеску зусиллям повоєнної відбудови.

Отже, наслідки збройної агресії Росії проти України є руйнівними для українських економічних процесів. Спад виробництва, прямі та непрямі демографічні втрати, фінансова нестабільність призвели до негативних прогнозів щодо процесу відновлення. Глибина спаду виробництва та фінансових показників досягла піку в 2022 році, тоді як очікується, що економічні показники дещо зростуть у 2023 році. Ключові трансформації в структурі економіки вплинули на всі макроекономічні показники: реальний ВВП, індекс споживчих цін, сальдо поточного рахунку та міжнародні показники резервів.

Таким чином, перед українською владою зараз стоїть важливе завдання: сформулювати оптимальну стратегію повоєнного економічного відновлення, яка забезпечить поступовий вихід країни з кризи та врахує масштаби військових втрат. Важливими аспектами післявоєнного відновлення економіки України мають бути відновлення критичної інфраструктури, об'єктів громадського життєзабезпечення, відбудова соціальної інфраструктури (розробка проектів реконструкції населених пунктів з урахуванням сучасних стандартів), транспортної мережі та переміщення виробничих потужностей. Основна увага має бути зосереджена на розвитку людського капіталу, покращенні освіти та охорони здоров'я. Серед можливостей реалізації такої політики – гармонізація законодавчої сфери з вимогами ЄС, налагоджена співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, грантова та технологічна підтримка тощо.

При цьому особливої уваги заслуговує сфера страхування. Передбачити її розвиток складно, оскільки неможливо врахувати всі наслідки війни (що стосується й інших прогнозів). У післявоєнний період очікується зниження адміністративного та бюрократичного тиску на галузь, але падіння платоспроможності компаній і приватних осіб може перешкодити подальшому розвитку. Однак через військові дії, які тривають в Україні, передбачити їх точні наслідки важко. Очевидно, що ситуація змінюватиметься, тому врахування нових викликів, з якими постане українська економіка, вимагатиме подальших досліджень, особливо через призму подальшого інноваційного розвитку цього сектору з урахуванням нових тенденційних можливостей. Якщо розглядати перспективу ВВП, то страхова галузь може не мати вирішального впливу порівняно з капітальними інвестиціями в реконструкцію інфраструктури, наприклад. Проте він відіграє вирішальну роль у відновленні довіри до української економіки в цілому.

Не зважаючи на реалії в яких опинилася Україна, у страховій галузі тенденції постійно змінюються. Позаяк технології збільшуються і вимоги клієнтів змінюються, страховикам важливо бути в курсі тенденцій, які формуватимуть страховий ринок

У звіті Top Ranking the World's Largest Insurance Markets, йдеться про п'ять найважливіших тенденцій страхової галузі, до яких слід бути готовим страховим компаніям, від збільшення залежності від технологій до вбудованих страхових продуктів тощо.

1. Очікується, що з часом збільшиться тенденція довіри до технологій. Технології стали важливою частиною того, як страховики сьогодні ведуть бізнес багато клієнтів вже надають перевагу подавати заяви на виплати через мобільний телефон.

2. Значно зріс інтерес до страхування на основі використання (UBI). UBI страхування відстежує поведінку водія за допомогою телематичних пристроїв або мобільних додатків, а потім визначає тарифи на основі індивідуальних моделей водіння замість традиційних профілів ризику. Цей тип персоналізованого андеррайтингу може стати більш поширеним в наступних роках, тому страховики повинні розуміти, як вони можуть використовувати ці дані під час визначення тарифів для клієнтів.

3. Швидкість виходу нових продуктів та сервісів на ринок стане ще важливішою на високонкурентному ринку, ніж будь-коли раніше. Страховики повинні мати можливість швидко розробляти страхові програми, які відповідають потребам клієнтів без шкоди для якості чи точності. Якщо страховик не зможе задовольнити потреби клієнтів, він ризикує втратити потенційних клієнтів.

4. Вбудоване страхування – це страхування, яке можна придбати під час купівлі іншого продукту, наприклад кредиту на автомобіль чи житло. Цей вид страхування займає центральне місце в 2023 році, оскільки компанії шукають способи спростити свої складні продукти, пропонуючи комплексні рішення, які відповідають запитам споживачів. Агенти та посередники повинні мати знання про вбудовані продукти, щоб краще консулювати клієнтів, які шукають такий тип страхового продукту в майбутньому.

5. Завдяки консолідації ресурсів великі страхові компанії продовжуватимуть відбирати частку ринку у страховиків середнього розміру. На

відміну від них, невеликі компанії орієнтуються на клієнтів меншої ніші, які шукають спеціалізовані рішення для страхового покриття на регіональному рівні, які не пропонують великі гравці через проблеми при сутності в невеликих містах. Страховики середнього розміру по винні будуть зосередити свої зусилля на диференціації своїх послуг, якщо хочуть залишатися конкурентоспроможними.

Національний банк впровадив новий Закон України "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів". На основі цього закону, це дасть змогу адаптувати механізм захисту потерпілих у ДТП у відповідності до вимог законодавства ЄС. Зокрема, планується поступове збільшення страхових сум, удосконалення системи відшкодування збитків, завданих потерпілим, популяризація електронних технологій, посилення гарантійної та інформаційної функції Українського автомобільного страхового бюро (МТСБУ). Крім того, буде вдосконалено систему корпоративного управління МТСУ та посилено державний нагляд за цим видом страхування.

Ми переконані, що зміни в страховій діяльності, які вживає НБУ: пропозиції, розширення страхового захисту та врахування поточних ризиків, особливо військових – призведуть до позитивних змін.

І вже на початку 2024 року на страховий ринок очікують важливі зміни, пов'язані з імплементацією основних положень нового Закону України «Про страхування» надалі сприяти його вдосконаленню та розвитку.

Національний банк уже проводить роботу над новими нормативно-правовими актами та внесенням змін до чинних, які будуть продовженням ідеології нового ринкового регулювання задля забезпечення реалізації положень нового Закону України «Про страхування».

Водночас нововведення в регулюванні діяльності страховиків (нові положення, вимоги до формування резервів, системи внутрішнього контролю, управління ризиками тощо) набудуть чинності після припинення воєнного стану з урахуванням стану ринку в післявоєнній перспективі [50].

Тому актуальним аспектом майбутнього української економіки має стати трансформація у страховому секторі, впровадження інноваційних та сучасних цифрових моделей економічного розвитку в цілому з урахуванням політичної стабільності та подолання ймовірних спроб розколу українського населення, яке, очевидно, буде надихатися російською стороною в умовах програшу у відкритій війні.

Висновки до розділу 3

В результаті проведеного аналізу страхового ринку України було виявлено ряд проблем, які стримують його розвиток.

Російське вторгнення в Україну призвело до соціально-політичної та економічної нестабільності. Військові руйнування, потоки біженців і розрив усталених економічних зв'язків створили кризу, з якою важко впоратися.

В умовах воєнного стану ринок страхування засвідчив спад у діяльності та скороченні кількості учасників. Проте, страхові компанії, які мають фінансово стабільний стан змогли швидко адаптуватися та налагодити роботу, продовжуючи стабільно працювати.

Окрім військової ескалації, страхова галузь стикається з багатьма проблемами, включаючи дуже динамічні регуляторні складнощі, що створює для компаній значні ризики, які впливають на фінансову та операційну стабільність.

У контексті фінансової підтримки економічного відновлення України існують обмежені джерела, які можна використовувати. Це обмеження було передбачуваним в умовах жорстокої війни.

Сучасні технології, такі як штучний інтелект (ШІ), Big Data та блокчейн, трансформують страхову галузь, і галузь повинна використовувати ці технології, щоб залишатися конкурентоспроможною.

Страхова індустрія зберігає величезні обсяги конфіденційних даних клієнтів, що робить її привабливою мішенню для кіберзлочинців. Витік даних та

кібератаки можуть призвести до фінансових втрат, репутаційної шкоди, регуляторних штрафів та юридичної відповідальності.

Незважаючи на виклики, з якими стикається страховий сектор, він продовжує адаптуватися до нових умов, включаючи перехід до цифрових технологій.

Прогнози вказують на тенденцію до укрупнення страхових компаній, що може призвести до збільшення стабільності та динаміки розвитку страхового ринку. Однак, це також може призвести до скорочення кількості страхових компаній на ринку.

Пропонується модель впливу страхових компаній на загальне відновлення економіки України. Ця модель включає в себе визначення ролі страхування, зменшення адміністративного тиску на галузь, та потенційне зростання обороту коштів і послуг.

Страхування має значний моральний ефект. Можливість отримувати винагороду сприяє формуванню довіри, яка є цінним ресурсом для репутації навіть у національному економічному масштабі. Довіра заохочує інвестиції. Наявність страхового покриття може стимулювати інвестиції, особливо в секторах української економіки, де існують значні ризики. Інвестори можуть бути більш схильні інвестувати в проекти, які мають страховий захист, оскільки це знижує ризик втрати ресурсів. Загалом цей процес, як зазначають інші дослідники, сприяє притоку капіталу в економіку та фінансовий ринок. З цієї точки зору страхування є ефективним механізмом, а його моральний потенціал потребує подальшого вивчення.

Подальший розвиток страхової галузі буде залежати від багатьох елементів, зокрема від стану економічних відносин, макрофінансових показників, стабільності. Це вимагає подальшого дослідження та розробки ефективних стратегій для подолання цих викликів. Зокрема, необхідно зосередитись на пошуку способів підвищення попиту на страхові послуги, забезпечення стабільності страхового ринку та зниження впливу негативних факторів, таких як війна та економічна нестабільність.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки проведеного дослідження, можна зробити наступні висновки:

У першому розділі визначено поняття «страховий ринок» та було сформовано його основні функції. Дефініція “страхового ринку” може варіюватися в залежності від контексту та автора, але загальна ідея полягає в тому, що це система економічних відносин, що виникають у процесі формування та використання фондів страхування для захисту від небезпеки. Таким чином, відповідно до опрацьованої літератури, наше власне визначення, що страховий ринок – це сукупність учасників, які здійснюють страхову діяльність, та умов, за яких вона здійснюється. Страховий ринок складається з двох основних сегментів: ринку страхових послуг та ринку страхового капіталу. Ринок страхових послуг – це сфера взаємодії між страховиками та страхувальниками, де вони укладають договори страхування на певних умовах. Ринок страхового капіталу – це сфера взаємодії між страховиками та інвесторами, де вони залучають та розміщують фінансові ресурси для забезпечення страхової діяльності.

У другому розділі було проаналізовано поточний стан та тенденції розвитку страхового ринку за допомогою статистичних методів. По-перше, було розглянуто зміну основних макроекономічних показників діяльності ринку страхування у період 2018-2022 роки.

В цілому, на основі проведеного аналізу, можемо стверджувати, що до 2022 року страховий ринок України розвивався динамічно. Протягом 2018-2020 років, спостерігався позитивний приріст валових страхових премій, а валові страхові виплати демонстрували позитивну тенденцію протягом всього періоду дослідження.

Що стосується аналізу за видами страхування, то протягом 2018-2022 років має місце тенденція зростання показника валових страхових премій із страхування життя та добровільного особистого страхування. Проте в

кількісному виразі значення цих показників є досить невисокими. Частка премій із страхування життя в 2022 році склала 12,2 %, а частка добровільного особистого страхування – 22,0 %.

Розглянувши структуру страхових виплат, можемо стверджувати, що найбільша питома вага страхових виплат у 2022 році припадає на такі види страхування, як: автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») – 59,8%; медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) – 23,6%; страхування фінансових ризиків – 6,7%; страхування життя – 66,5%.

З усіх проаналізованих компаній, лише дві мали тенденцію до зростання у 1 кварталі 2023 року по страхуванню життя: страхова компанія «ARX LIFE» та ПрАТ «Княжа лайф вієнна іншуранс груп». Найбільший розмір власного капіталу за 1 квартал 2023 року має компанія ПрАТ «МетЛайф», а найменший - ПрАТ «КД-Життя». Всі компанії відповідають вимогам регулятора щодо мінімального розміру статутного капіталу в сегменті страхування життя.

Безумовним лідером ринку страхування життя є ПрАТ «МетЛайф», яка контролює майже 38% ринку. За 1 квартал 2023 року найбільшу частку на страховому ринку України за сумою займають СК УНІКА та СК ІНГО.

В результаті проведеного аналізу страхового ринку України у третьому розділі було виявлено ряд проблем, які стримують його розвиток: повномасштабне вторгнення росії на територію України, відсутність політичної та економічної стабільності, сталого зростання виробництва, неплатоспроможність населення, слабкі зовнішньоекономічні зв'язки України у сфері страхування з розвинутими країнами; недосконала нормативно правова база, високий рівень інфляції, корупції, низький рівень довіри споживачів до страхових компаній; політична ситуація у країні, всесвітня пандемія та, викликана нею, криза.

Окрім військової ескалації, страхова галузь стикається з багатьма проблемами, включаючи дуже динамічні регуляторні складнощі, що створює для компаній значні ризики, які впливають на фінансову та операційну стабільність.

Прогнози вказують на тенденцію до укрупнення страхових компаній, що може призвести до збільшення стабільності та динаміки розвитку страхового ринку. Однак, це також може призвести до скорочення кількості страхових компаній на ринку.

Пропонується модель впливу страхових компаній на загальне відновлення економіки України. Ця модель включає в себе визначення ролі страхування, зменшення адміністративного тиску на галузь, та потенційне зростання обороту коштів і послуг.

Незважаючи на виклики, з якими стикається страховий сектор, він продовжує адаптуватися до нових умов, включаючи перехід до цифрових технологій.

Страхування має значний моральний ефект. Можливість отримувати винагороду сприяє формуванню довіри, яка є цінним ресурсом для репутації навіть у національному економічному масштабі. Довіра заохочує інвестиції. Наявність страхового покриття може стимулювати інвестиції, особливо в секторах української економіки, де існують значні ризики. Інвестори можуть бути більш схильні інвестувати в проекти, які мають страховий захист, оскільки це знижує ризик втрати ресурсів. Загалом цей процес сприяє притоку капіталу в економіку та фінансовий ринок. З цієї точки зору страхування є ефективним механізмом, а його моральний потенціал потребує подальшого вивчення.

Подальший розвиток страхової галузі буде залежати від багатьох елементів, зокрема від стану економічних відносин, макрофінансових показників, стабільності. Це вимагає подальшого дослідження та розробки ефективних стратегій для подолання цих викликів. Зокрема, необхідно зосередитись на пошуку способів підвищення попиту на страхові послуги, забезпечення стабільності страхового ринку та зниження впливу негативних факторів, таких як війна та економічна нестабільність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про страхування: Закон України від 7.03.1996 р. № 85/96 – ВР.(зі змінами та доповнення). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Журавка О. С., Бухтіарова А. Г., Пахненко О. М. Страхування : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
3. Журавка О. С. Науково-методичні засади стратегічного розвитку страхового ринку України : дис. ... канд. економ. наук : спец. 08. 00. 08 / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2010. 205 с.
4. Економічний енциклопедичний словник : у 2 т. / за ред. С. В. Мочерного. Львів : Світ, 2006. Т. 2. 568 с
5. Залєтов О. М. Страхування : навч. посіб. Київ : Міжнародна агенція «Бізон», 2003. 304 с
6. Плиса В. Й. Страхування: навч. посіб. Київ: Каравела. 2010. 472 с.
7. Judy Feldman Anderson, FSA and Robert L. Brown, FSA, RISK AND INSURANCE, Society of Actuaries, 2005, 2.
8. Yu-Luen Ma and Nat Pope. Determinants of International Insurers' Participation in Foreign Non-Life Markets. The Journal of Risk and Insurance Vol. 70, No. 2 (Jun., 2003), pp. 235-248
9. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа. К.: Знання, 1997. 216 с
10. Minhaz M. Learn Insurance and It's Concepts [Complete Guide] URL : <https://www.iedunote.com/functions-of-insurance>
11. Адамов А.С. СУТЬ, ФУНКЦІЇ ТА ПРИНЦИПИ СТРАХУВАННЯ. Актуальні проблеми держави і права <http://www.apdp.in.ua/v41/29.pdf>
12. Клапків Ю.М. Основні принципи страхової справи. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/189.pdf/>

13. Перша Директива Ради 73/239/ЄЕС "Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень стосовно започаткування та ведення діяльності прямого страхування, іншого, ніж страхування життя" від 24 липня 1973 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_281#Text
14. Фінанси : підручник / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. Київ : Знання, 2008. 611 с.
15. Кравченко В. Класифікація страхування URL : <https://livingfo.com/klasyfikatsiia-strakhuvannia/>
16. Статистика страхового ринку України. URL : <https://forinsurer.com/stat>
17. Скільки страхових залишиться в Україні до 2025 року. URL: <https://vseprogroshi.com.ua/skilki-straxovix-zalishitsya-v-ukra%d1%97ni-do-2025-roku-i-chi-ye-zhittya-pislya-split.html>
18. Про затвердження Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика. Розпорядження від 07.06.2018 № 850 Нацкомфінпослуг URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18#Text>
19. Золотарьова О.В., Галаганов В.О. Актуальні проблеми та перспективи розвитку страхування життя в Україні. *Економіка і суспільство*. №10. 2017. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/102.pdf
20. Кобеля З. І., Лаврук І. Г. Демографічна криза в Україні: причини та шляхи її подолання. *Науковий огляд*. 2019. № 4(57). С. 6–17. URL: <http://oaji.net/articles/2019/797-1562510667.pdf>
21. OECD Insurance Statistics (database), OECD, (2020) URL: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=INSIND>
22. Insurance indicators: Penetration – OECD Statistics. URL: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=2544>
23. Чайковська В.М., Шепелева А.М. KSE: Втрати економіки України - до 600 мільярдів доларів. *Forbes*, 2022. URL: <https://forbes.ua/news/vtrati->

ekonomikiukraini-cherez-viynu-za-tizhden-zrosli-na-122-mlrd-proekt-rosiya-zaplatit-11042022- 5381

24. Страховий ринок України. Підсумки 2022 воєнного року. URL: <https://forinsurer.com/news/23/04/03/42517>

25. Офіційний сайт українського видання «Forinsurer» URL: <https://forinsurer.com>

26. Моїсєєв В. «Страховий ринок перебуває в жорсткій кризі»: страховики не поділяють оптимізм НБУ. *Економіка України*. URL: <https://thepage.ua/ua/economy/strahuvannya-v-ukrayini-pid-chas-vijni>

27. Insurance TOP #1(93)2023 URL: <https://forinsurer.com/files/file00739.pdf>

28. Страховий ринок України за 1 квартал 2023 року URL: <https://sb-malakut.com.ua>

29. Ostojic, B., Lutovac, N., & Matic, M. (2016). Savremeno tržište osiguranja. *Pravo – teorija i praksa*, 33(1-3), 47–62

30. Кіндзерський Я. Повоюнне відновлення промисловості України: виклики та особливості політики. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. No 2. С. 101-117.

31. Plunkett, J. W. (2022). Plunkett's Insurance Industry Almanac 2023: Insurance Industry Market Research, Statistics, Trends and Leading Companies. Plunkett Research, Ltd. URL : <https://www.plunkettresearch.com/plunkettsinsurance-industry-almanac-2023/>

32. Riabov, I., & Riabova, T. (2021). Development of the creative sector of the world economy: trends for the future. *Futurity Economics & Law*, 1(4), 12–18.

33. Голубова Г . В . Індекс фінансового стресу як індикатор фінансової стабільності України в умовах війни . *Статистика України*. 2022 . No 2 . С . 4–11

34. Kaswan, K. S., Dhatteval, J. S., Kumar, S., & Lal, S. (2022). Cybersecurity Law-based Insurance Market. In K. Sood, R.K. Dhanaraj, B. Balusamy, S. Grima, & R. Uma Maheshwari (Eds.), *Big Data: A Game Changer for Insurance Industry* (pp. 303–321)

35. Сукач О. М., Козловська С. Г. Управління ризиками страхового ринку. *Modern Economics*. 2021. № 25(2021). С. 142-147.
36. He, L. (2022). How Does The Russia-Ukraine War Affect Financial Markets. *BCP Business & Management*, 23, 625–634
37. Кафлик М. Фінансова система України в умовах воєнного стану. *Економіка. Фінанси. Право*. №5/2. С. 10–13.
38. Нежива М., Мисюк В. Війна в Україні: виклики для світової економіки. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. 121 (2), 16–25.
39. Shah, P., & Gedamkar, P. (2022). Effects of RussiaUkraine war. *International Journal of Scientific Research in Engineering and Management*, 06(03)
40. Swiss Re Institute URL: <https://www.swissre.com/institute/research/sigma-research/sigma-2023-05-digitalisation.html>
41. Пшеничний П. "Чистка" страхового ринку починається. Що чекає страховиків у 2023 році і чому багато хто з них втратить ліцензії URL : <https://delo.ua/insurance/shho-cekaje-straxovikiv-u-2023-roci-i-comu-bagato-xto-z-nix-vtratit-licenziyi-414499/>
42. Карантин – 2020: Що ми побачимо на страховому ринку в 2020–2021 роках: прогноз від Broker's Insurance Group. Бізнес-портал UAPROM.INFO. URL: <http://uaprom.info/digest/24235-karantin2020-shho-mi-pobachimo-strahovomu-rinku-2020-2021-rokah-prognoz-vid-brokers-insurance-group.html>
43. Новікова, І., Забарна, Е., Волкова, О., Федотова, І., & Корольков, В. (2023). Економічні перспективи повоєнної відбудови: виклики та можливості для сталого розвитку України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(50), 298–307.
44. Plunkett, J. W. (2022). Plunkett's Insurance Industry Almanac 2023: Insurance Industry Market Research, Statistics, Trends and Leading Companies. Plunkett Research, Ltd. URL : <https://www.plunkettresearch.com/plunkettsinsurance-industry-almanac-2023/>

45. Shah, P., & Gedamkar, P. (2022). Effects of RussiaUkraine war. *International Journal of Scientific Research in Engineering and Management*, 06(03)
46. Гуцул Т., Орозонова, А., Митрофанова, Г., Артюх, Т., & Кравченко, Н. (2022). Європейський та національний виміри інвестування в сільському господарстві в умовах пандемії COVID-19. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(42), 342–350. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.42.2022.3657>
47. Сукач О. М., Козловська С. Г. Управління ризиками страхового ринку. *Modern Economics*. 2021. № 25(2021). С. 142-147. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V25\(2021\)-22](https://doi.org/10.31521/modecon.V25(2021)-22).
48. He, L. (2022). How Does The Russia-Ukraine War Affect Financial Markets. *BCP Business & Management*, 23, 625–634. <https://doi.org/10.54691/bcpbm.v23i.1412>
49. Пилипишин, П., Ганущин, С., Бек, У., Михаліцька, Н., & Верескля М. (2022). Правове регулювання фінансово-економічної безпеки України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(42), 510–521.
50. Офіційний сайт Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua/>
51. Клапків Ю., Свірський В., & Фігурка М. До питання теоретичних основ ринку страхових послуг. *Review of transport economics and management*. 2021. 5(21). с.125–133. URL : <http://pte.diit.edu.ua/article/view/243654>
52. Журавка О. С., Пахненко О. М., Сухомлин А. А. Дослідження концентрації та конкуренції на страховому ринку України. *Вісник Сумського державного університету. Серія "Економіка"*. 2019. № 1. с. 26–35.
53. Клименко О. В. Методологія оцінювання стану і концентрації ринку страхування при його державному регулюванні. *Вісник НАДУ. Серія "Державне управління"*. 2020. № 3. с. 36-42.
54. Robert, S. Adaptation législative en vue d'assurer les pertes d'exploitation et de stock des entreprises face au Covid-19, Sylvie Robert, (2020), URL:

<https://sylvie-robert.fr/adaptation-legislative-en-vue-dassurer-les-pertesdexploitation-et-de-stock-des-entreprises-face-au-covid-19/>.

55. Rumney, E. “S. Africa’s Regulator to Clarify Policyholders’ Rights in Pandemic Insurance Claims”, Insurance Journal, (2020), URL: <https://www.insurancejournal.com/news/international/2020/08/07/578271.htm>.

56. Schanz, K. An Investigation into the Insurability of Pandemic Risk, The Geneva Association, (2020), URL: <https://www.genevaassociation.org/research-topics/socio-economicresilience/investigation-insurability-pandemic-risk-research-report>.

57. Sclafane, S. “Federal PRIA Bill Officially Introduced for Biz Interruption, Event Cancellation”, Carrier Management, (2020), URL: <https://www.carriermanagement.com/news/2020/05/27/207%0b112.htm>. 128

58. Sclafane, S. “Proposed Pandemic Re Corp. Would Treat Small, Large Biz Interruptions Differently”, Carrier Management, (2020), URL: <https://www.carriermanagement.com/news/2020/06/04/%0b207430.htm/>.

59. SHRM Navigating COVID-19: Impact of the pandemic on small businesses, Society for Human Resource Management, (2020), URL: <https://shrm.org/hr-today/trends-and-forecasting/research-and-surveys/Documents/SHRM%20CV19%20SBO%20Research%20Presentation%20v1.1.pdf>.

60. Skeel, D. “Bankruptcy and the coronavirus”, Economic Studies at Brookings, (2020), URL: <https://www.brookings.edu/wpcontent/uploads/2020/04/ES-4.21.2020-DSkeel-1.pdf>